MİMAR SİNAN YAYINLARI NO: 11

Sayı Sembolizmine Genel Bakış

Reşat ATABEK

MİMAR SİNAN YAYINLARI NO: 11

Sayı Sembolizmine Genel Bakış

Reşat ATABEK

Yenilik Basımevi - İstanbul, 1987

SAYI SEMBOLİZMİNE GENEL BAKIŞ

SEMBOLİZMLE İLGİLENMENİN NEDENİ

XX. yüzyılın başından bu yana sembolizme karşı özel bir ilgi mevcuttur. Tabipler, Psikologlar, sanatkârlar, tarihçiler, din felsefesiyle ilgilenenler, hatta reklamcılar eserlerinde, konuşmalarında araştırmalarında durmadan sembollarla ilgilendiklerini açıklamışlardır. Sembollara ait yazılar, makaleler, kitaplar birbirini takip ederek yayınlanmaktadır.

Sembolizmle bu tür ilgilenme Freud ile başlamıştır. Viyanalı ruhbilim adamı hastaları üzerinde araştırmalarını yürütürken kişinin bilincinden gayrı bilinçaltının varlığını ve bir çok hareket ve düşüncelerde bilinçaltının etkili olduğunu açıkladı. Bu açıklama toplumların olağanüstü ilgisini çekti.

XX. yüzyılın ortalarında isviçreli Gustave Jung, diğer bir psikanalist, kişinin bilinçaltından gayrı toplum bilinç-

altının varlığının etkili olduğunu, bunun yavaş olmakla beraber inkişaf ettiğini bildirdi. Bu açıklama çok kısa bir süre içinde bir çok düşünür tarafından benimsendi ve bir çok sosyal hareket ve tepkiler bu açıklamanın ışığı altında değerlendirildi. Bu akımın etkisi altında, daha da ileri, gidilerek hayvanların, nebatların ve hatta tüm evrenin, özel anlamda bilinç sahibi olabileceği ileri sürüldü.

Kişiyi ve toplumu daha iyi tanımak ve tepkilerini ve problemlerini daha iyi değerlendirebilmek için kişi ve toplum bilinçaltına nüfuz etmenin gerektiği benimsendi.

Psikanalistlerin açıklamalarına göre genelde rüyaların değerlendirilmesiyle bilinçaltına yaklaşmak ve ruhsal bozuklukları tedavi etmek mümkündür. Ancak rüyaları değerlendirmek için rüyalarda beliren sembolleri göz önünde bulundurmak ve bunların anlamlarını tayin etmek gerekir. Toplumsal bilinçaltı araştırmaları yürütülürken de muhtelif toplumlar arasında eşit sembollerin bulunduğu ilgiyi çekti ve bu müşahedelerin ışığı altında muayyen sonuçların sağlanmasına çalışıldı.

Sembolizm üzerine çalışılırken rüyalardan gayrı kişinin hareket ve konuşmalarında sık sık kullandıkları sözcüklerde ve benimsedikleri tavırlarda, hatta tiklerinde sembollerin gizlendiği dikkati çekti, o kadar ki çevremizin sembollerle dolu olduğu iddia edildi.

Bir çok kişiler sembol ile amblem arasına ayırım yapamamaktadırlar. Amblem bir sözlük yerine, diğer bir sözcük veya bir şekil veya resmin ikamesidir, örneğin uçak yerine kuş kanadının resim edilmesi gibi. Sembolün ise, tek bir anlamı hiç bir zaman yoktur. Bir sembol muhtelif anlamlara gelmekte, muhtelif kişilerin muh-

telif ruh haletlerine göre, farklı zamanlarda, farklı anlamlar taşımakta, hatta bir sembol ile dile gelen düşüncenin tam zıddının zaman zaman aynı sembolle açıklandığı görülmektedir. Kanat sembolü genel olarak yükselme, yüceime, Tanrı'ya yaklaşma, dua, dileğin kutsal aleme arzı olarak kabul edilir, ancak İkarus imal ettiği kanatları ile göklere yükselmiş ve sonra da düşmüş ve yok olmuştur. Kanat yunan mitolojisinde İkarus'un hikâyesiyle açıklandığı gibi, düşüşü, ölçüyü muhafaza edemeyenin maruz kalacağı cezayı da ifade etmiştir.

Sembol anlamı şu şekilde özetlenebilir: Sembol kişinin özü ile bağlantı kurulmasına yardımcıdır. Kişinin geçmişi ile köprü ödevini görür, ayrıca toplum bilinçaltı ile ilişkiyi sağlar ve toplumsal akımın etkisi altında kalındığını vurgular, insanlık tarihi ile bağlantı kurar ve geçmişten yararlanma olanağını mümkünleştirir. Sembol kişiye özünün toplumun bir parçası olduğunu hatırlatır. Sembol bize geçmişimizi, toplumsal hikmeti, tarih boyunca geçmişte sağlanan bilgileri de özet olarak nakil eder.

Semboller gruplaştırılmak istenildiğinde, bilhassa sayı sembolleri dikkata alındıkta, ileride de görüleceği gibi, iki bölüm önplânda önem kazanmaktadır: Birinci bölümün başlığı kişinin yükselmesiyle ilgilidir, diğer bölüm ise evrenin, kosmosun izahı ile bağlantılıdır.

Sayı sembolizmine eğilmeden önce en eski uygarlıklardan bize seslenen, mağaralarda bulunan ve hayranlıkla temaşa ettiğimiz duvar resimlerine göz atmamızda yarar vardır. Bu resimlerde muayyen hayvan ve şamanlardan gayrı, bilhassa İspanya'da Castillo mağrasında ellerin resim edildiği dikkatı çekmektedir. Her elin beş parmağı kusursuz gözükmektedir. Ayrıca ellerden müteşekkil

gruplar değerlendirildikte 13 sol elle 4 sağ elin bir arada bulunduğu ve bu şekilde gruplaşmaların tekrar edildiği görülmektedir. Bu resimler değerlendirilerek el ile 4 ve 13 sayı sembollarinin varlığı ileri sürülebilinirmi sorusu hatıra gelmektedir. Acaba bu resimler 20.000 yıl öncesinden bizlere bir mesajmı getirmektedir?

TOPLUMSAL DÜŞÜNCEDE ÖNEMLİ AŞAMALAR

Sayı sembolizmi konusu üzerine dikkatimizi toplamadan önce sayıların sembol olarak değerlendirilmesinin kökenini açıklayabilmek için toplumsal düşüncenin geçirdiği 3 önemli devre üzerinde durmak gerekir.

1 — Konuşma

Kişi mimikten konuşmaya geçmekle, diğer bir deyimle, dileklerini, görüşlerini, taleplerini şekil ve hareketlerle açıklama devresini aşarak konuşma yeteneğini sağlamakla toplumsal yaşamında olağan üstü önemli bir merhale kat etti. Toplumun başkanı dileklerini sözle açıkladığı, sözle emirlerini verebildiği ve emirlerinin yerine getirildiğini gördüğü andan itibaren, konuşma, diğer terimle söz veya kelam olağan üstü önem kazandı.

Düşüncenin, dileklerin, emirlerin sözcüklerle açıklanabilmesinin toplum bilinçaltında bıraktığı izleri Kutsal Kitaplarda görmek mümkündür. Tevrat'ın 3. cümlesi aynen şöyledir: «Ve Allah nur olsun dedi ve nur oldu». Bu açıklama Tanrı emrinin sözcüklerle gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Aziz Yohanna'nın yazdığı 4. İncil de şu sözcüklerle başlar: «İptidada kelam vardı ve kelam Allah'ın

katında idi ve Allah Kelam idi.» Kuran'da Tanrı'nın Hz. Muhammed'e hitap ettiği ve Peygamberin de aldığı talimatı sözcüklerle topluma aynen nakil etmekle yükümlü olduğu açık bir şekilde belirtilmektedir. Söz, konuşma ve bunların karşılığı olan kelam islam aleminde yavaş yavaş ilahiyat anlamına da geldi.

Yunan felsefesinde Logosun önemi malumdur. Masonlukta da kayıp olan sözcük, kelam aranmaktadır. Bu aramaya bir anlam vermek gerekir. Acaba kişiye yaratıcı kudretmi kazandırmak istenmektedir? Yoksa evrende yaratıcı kudretin kayıp olduğu veya zayıfladığı kabul edilerek «İnsan-ı Kâmil» ile bu kudretin yeniden var olacağı inancımı dile gelmektedir?

Kişi konuşabildiği ve sözcüklerle dileklerini açıklayabildiği, emirlerini verebildiği anda, bu sonuçtan o kadar etklenmiştirki yüzyılların geçmesine rağmen, sözü tanrısal bir kuvvet, bir kudret olarak benimsemeye devam etmiştir. XX. yüzyılın başında yaşayan yazar ve düşünür André Breton dahi sözcüklerin etkisini vurgulamak için «sözcüğün alşimisind sen» bahis ederek eski devirlerle bağlantı kurduğunu belki düşünmemiştir.

2 — Yazı

Uygarlıklarda ikinci büyük aşama yazı ile gerçekleşmiştir. Ortadoğu uygarlıkları dikkata alındığı takdirde, genelde Milattan 3 ilâ 4 bin yıl önce bu merhalenin aşıldığı kabullenilmektedir. Benimsenen hakim görüşe nazaran ekonomik ihtiyaçlar bu aşamanın gerçekleşmesine toplumları itmiştir.

Yazının kademeli bir tarzda inkişaf ettiği arkeolojik

araştırmalarla aydınlanmıştır. Başlangıçta öküzü ifade etmek için bir öküz başı resim edilmiş, balık için bir balık, kişi için stilize bir baş çizilmişti. Ancak zamanla bu aşamanın yeterli olmadığı gözüktü ve çizilen öküz başıyla öküzün kendisinin veya budunun veya derisinin kasit edilebileceğine göre, fikir ve dilekleri cevaplandırabilmek için yazıda sözcükleri muhtelif seslere göre parçalamak ihtiyacı duyuldu ve fenike alfebesi bu suretle doğdu. Ayni zamanda harflarla sayılar arasında bağlantı kuruldu.

Eski uygarlıklar tetkik edildikte yaşantının tümünün veya büyük bir kısmının kutsal alemle, İlahlarla bağlantılı olduğu ve bir kutsal ortam içinde yaşamın yürütüldüğü görülmektedir. Halen ilkel olarak adlandırılan Afrika ve Pasifik adalarında yaşayan toplumlarda bu yaşam tarzı görülmektedir.

Musa semit ırkına Tek Allah'ı tanıttı ve Sinai dağından inerken de Tanrı'nın 10 emrini iki levhada çizilmiş olarak getirdi. Bir süre sonra Tevrat ve onu takiben İncil yazıldı. Hz. Muhammed yazıya hakim değildi, ancak tüm ayetler nazil oldukta yazılmakta idi.

Tanrı emri hangi dilde gelmişse, hangi yazı ile kaleme alınmışsa, hiç değişiklik getirilmeden bunların olduğu gibi muhafazasının gerektiğine inanıldı ve bu kurala sıkı sıkıya bağlı kalındı. Halk ne dil kullanırsa kullansın havrada dualar ibranice okunur. Son zamanlara kadar katolik kiliselerinde dini merasim latince yaplırdı. Namaz arapça kılınır. Kurân arapça nazil olduğundan tercümesinin de caiz olmadığı ve arap harfleriyle yazıldığından farklı bir alfabenin kullanılamayacağı dahi savunuldu.

Yazı ve yazıyı teşkil eden harfler ilahi kelâmı nakil ettiklerinden, kelâmı maddileştirmiş, ancak kendileri de

kutsallaşmış olmaktadırlar. Bu görüş toplumları olağanüstü etkilemiştir. Hatta batıda İncilin yazılmış bir musiki olduğu ve velilerin, azizlerin hayatı da seslendirilmiş bir musiki olduğu da belirtildi.

Fenikelilerden etkilenmiş olan semitler için her harf aynı zamanda hem bir sestir, hemde bir anlam taşır, bir varlığın özüdür, ayrıca bir de sayıdır, Bu hususta okadar ileri gidilmiştirki, Abdurrahman Elbistani harfları 4 grup içinde değerlendirmeye gitmiş ve bunların her birinin ateş, su, hava ve toprak ile bağlantılı olduğunu iddia etmiştir.

Müsevi kültürü ibrani alfabesinin 22 harfini özel şekilde değerlendirmiş ve arap uygarlığı da arap alfabesinin 28 harfini aynı şekilde, ayni düşünce tarzının etkisi altında kalarak 28 harfla, 28 fikri ve bu ana fikirlerle de dünya görüşlerini açıklamaya çalışmıştır. Harflerin ayrıca sayı olarak değerlendirilmesi de Musevilere Yunanlılardan geçmiştir.

Bu açıklamayı bir örnek vererek daha aydın kılmak için İbni Sina'nın arap alfabesinin ilk 4 harfiyle ilgili açıklamalarını nakil etmekte yarar vardır: Arap alfabesinin harflerini latin alfabesine tahvil ederek A harfi sayı olarak birdir ve yaratıcı kudreti açıklar. B harfi sayı olarak ikinin karşılığıdır ve akıl anlamına gelir, C'nin sayı değeri üçtür ve ruhu ifade eder, D'nin sayı değeri dörttür doğayı açıklar. [1]

Kabalistler ibrani alfabesinin 22 harfini sayı olarak

---

[1] **Bu konuda daha etraflı bilgi ve diğer harflerin değeri hakkında açıklamalar için bak Massignon, Opera minora C. 2, s. 591 ve devamı. Bazı din adamlarının harfları değerlendirmelerinde farklı açıklamaların varlığına işaret etmek gerekir.**

değerlendirmişler ve ilk 10 harfin bir ilâ on, müteakip 10 harfin onar sayı arayla 20 ilâ 100, 21. harfin 200, 22. harfin de 300 sayının karşılığı olduğunu benimsemişlerdir. Harfler bu şekilde değerlendirildikten sonra Tevrad'ın muayen sözcüklerde bulunan harflerin sayı değeri tespit edilerek bu sözcük yerine Tevrad'ın ayni sayıya tekabül eden diğer bir sözcükle yer değiştirerek metin değerlendirilmiş, muayen yaklaşımlar, muayyen yorumlar yapılmış, muayyen sonuçlara varılmak istenmiştir. İki örnek konuyu daha aydın kılar zannındayız: Nakil edildiğine göre ibrani dilinde yılana tekabül eden sözcünün sayı değeri 358 dir. Mesih'in sayı değeri de 358'dir. Bu yaklaşım bazı yorumlara neden olmuştur. İncil'de Yohanna'nın Vahy'inde Şeytan 666 olarak değerlendirilir. Kutsal Kitap'da 666 sayıya karşılık teşkil eden sözcüklerden kaçınılmanın gerektiği veya bu sözcüklerin bulunduğu cümlelerde şeytanın bulunabileceği ileri sürülmüştür.

İslâm düşüncesi ibrani kültürünün etkisi altında kalmış ve arap alfabesinin 28 harfi aynı sistematik içinde sayı olarak değerlendirilmiştir. Dilimizde kullanılan ebcet veya abcat sözcüğü arap harflarının sayı olarak değerlendirilmek ve sayı değerlerini kolaylıkla hatırlayabilmek için tertip edilen 8 kelimenin ilkidir. Ancak harflerin sıralanması osmanlı alfabesinden kısmen farklıdır. [2]

3 — Sayı

Tarihsel araştırmalar toplumların çok eski zamanlardan beri sayı ile ilgilendiklerini tespit etmiştir. 1937 yılında Çekoslovakya'da yapılan kazıda bulunan bir kurt bacak kemiğinde iki sütun üzerinde 57 çizgi görüldü. Bu

[2] Ebcet hesabı hakkında fazla bilgi için bak İslam Ansiklopedisi.

buluşla 20.000 yıl önce sayıların bilinip kullanıldığı açıklığa kavuştu. Ekonomik ihtiyaçlar karşısında sayılarla ilgilenildiği genel olarak kabullenilmektedir. İlim adamları bir kaç yüzyıl önce sayılarla yaşanan dünyayı, yıldızları ölçmeğe muvaffak olmuşlardır. Bu gün dahi evrenin sırları kısmen olsun sayılarla çözülmektedir.

Sayılar hakkında tarihciler tarafından yapılan araştırmalar ilginç bilgileri bizlere aktarmaktadır. [3] Sembol açısından bilhassa önemli olan bazı hususları belirtmeğe gayret edeceğiz. Başlangıçta insanlar parmaklarıyla saymaya çalışmışlardır ve bu nedenle 10 parmak kullanılmış ve sayılar onar onar gruplandırılmıştır. Mayalar, Astekler, Keltler saymak için el ve ayak parmaklarını kullanmışlar ve on değil yirmi sayıyı gruplar halinde değerlendirmişlerdir. Sümerler ve Babiller ise 10 yerine 12 ve bilhassa 60 sayıya önem vermişlerdir.

Genelde bir sayı düz bir çizgi olarak belirtilmiş, iki için birinci çizginin yanına eşit bir çizgi daha eklenmiş, 3 ve 4 için ayni şekilde hareket edilmiş. 5 için farklı bir çizgi çizilmiş, 6 için beşi açıklayan çizgiden sonra bir için kullanılan çizgi eklenmiş, dokuza kadar ayni sistem tatbik edilmiş, 10 için farklı bir işaret benimsenmiştir. Ondan sonra yirmiye kadar bir ilâ 10 sayı için benimsenen işaretler tekrarlanmış, 20 için 2 defa 10 işareti tekrarlanmış ve 50, 100, 500, 1000 için farklı işaretler kabul edilmiş olduğu görülmektedir. Şunu da derakap ekleyelim: Yunanlılar ve İbraniler 5, 10, 50, 100, 500, 1000 sayıları önemli birer sembol olarak değerlendirmişlerdir.

Sayı tarihçesinde sıfırın bulunması ve kullanılması

[3] **Geniş bilgi için bak İfrah G.; Histoire universelle des chiffres.**

üzerinde önemle durmak gerekir. Her ne kadar batı uygarlıkları sıfırı Araplardan öğrenmişse de, sıfır Kuzey Hindistan'da milattan 5 yüzyıl sonra bulunmuş ve oradan gelen seyyahlar ve denizciler bu önemli buluşu araplara aktarmışlardır. Sıfır yeni bir buluş olduğundan sembol olarak değerlendirilmemiştir.

Sayı tarihçesinde 5 ile 10 sayıların özelliklerini ve bu iki sayının kişinin eli ile bağlantılı olduğunu görmekteyiz. Kişi doğaya kısmen dahi olsun elleriyle hakim olmuş ve doğayı şekillendirebilmiştir ve bu nedenle el en önemli bir sembol olarak kabullenilmiş ve 5 sayı ibrani kültüründe «Adam Kadmon», islam kültüründe «İnsan-ı kâmil» karşılığı olarak değerlendirilmiştir. 10 sayı ayrıca kemali, olgunluğu açıklamıştır. Sayıların gruplaşması 5 ve 10 ile değil, muayen toplumlarda 6 ve 12 ile gerçekleştirildiğinde kemal ve olgunluk 12 ile ifade edilmişti. Ancak şunu da derakap açıklayalım sayı sembolizminde 11 veya 13 üzerinde durulmuş ve muayyen bir olgunluğa, bir kemale varıldıktan sonra daha üstün bir merhaleye geçiş, bir satıhtan üstün bir satha sıçrama 11 veya 13 sayılarla veya merdiven ile açıklanmıştır. Veda'larda göklerde 11 ilahın, dünyada 11 ilahın, havalarda 11 ilahın toplam olarak 33 ilahın varlığı açıklanmıştır. İsa da 33 yaşında çarmaha çakılarak öldürülmüştür. Mason teşkilatında da 33 derece mevcuttur.

Orta Asya türklerinde olgunluk, kemal anlamı karşılığı sayı olarak 40 kullanılmıştır. Hatta dilimizde hala çocukların çok iyi bir şekilde inkişafını açıklamak için «kırk bir kerre maşallah» denmektedir. İnancımıza göre bu gibi hallerde, 41 sayı 11 sayının karşılığıdır. Şunu da ilâve edelim ki 40 sayı ayrıca bekleme, hazırlık, tecrübeye

imtihana tabi tutulma anlamına da gelmektedir. Nuh peygamber afetin 40. gününde Tanrı ile bağlantı kurmuştur. Musa ve Hz. Muhammed 40 yaşlarını doldurunca toplumu irşat etmek üzere ödevlendirilmiştir. Ebced hesabında mim harfinin sayı değeri de 40 dır. Bir çok toplumlarda ölümün kırkıncı gününde ruhun bedeni tamamen terk ettiği inancı hakimdir ve bu nedenle de ölümün 40. gününde muayyen dini merasim icra edilmektedir. Aristoteles'de ana rahmında ilkahı müteakip erkek çocukta 40. kız çocukta 80. günde ruh ve bedenin birleştiğini açıklamıştır.

40 sayısı hakında şu açıklamaların yapılmasında yarar görmekteyiz: 10 sayı iki elimizin 10 parmağının karşılığıdır, 4 sayı da doğayı açıklar, kadim inanca göre doğa su, toprak, hava ve ateşten müteşekkildir. 10 ile 4'ü çarpmak suretiyle 40 sağlanır ve doğaya hakimiyyet gerçekleşir. Olgunluğa, kemala varan, ancak doğaya emir edebilir, bu kudret de 40 sayı ile açıklanır.

Sayılar tarih boyunca adetlerin, mikdarların, niceliklerin tayin ve tespitinde yardımcı olduğu gibi, muayyen kuvvet ve kudretleri de açıklamıştır. Sayıların bu özellikleri bilinçaltında gizlenmiştir. Eski zamanlarda her sayının özel bir varlık olduğu, kendine özgü bir kişiliğe sahip olduğu benimsenmiş ve bu nedenledir ki, Eflatun sayıların yorumunun, bilginin en üstün merhalesi olduğunu açıklamıştır.

Sihirde sayı

Uzun süre toplumlar sihirin etkisi altında kalmışlardır. Sihir ile doğaya hakim olmaya, zaman ve mekan sı-

nırları dışına çıkmaya çalışmışlardır. Eski devirlerde sihirle uğraşanların ve Ortaçağda alşimi ile ilgilenlerin halen laboratuvarlarımızda çalışanlardan, takip edilen amaç yönünden farklı değillerdir. Sihirbaz, alaşimist modern ilim adamı gibi doğanın sırrını çözmeğe, doğaya hakim olmaya çalışmışlardır, aradaki fark metod ve benimsenen ilkelerden kaynaklanmaktadır.

Mukaddes kitaplar sihire karşı cephe almışlarsa da tatmin edici bir sonuç bu güne kadar elde edilememişdir.

Muhtelif ülkelerde, muhtelif zamanlarda yazılan tılısımlar, yapılan büyüler tetkik edildikte sihirbazın muayyen sözcükler kullandığı [4] muayyen harfler yazdığı, muayyen geometrik şekiller çizdiği ve sık sık sayıları da bu gibi işlemlerde kullandığı görülmektedir. Geometrik şekil olarak bilhassa beşgen ile Süleyman mührüne sık sık raslanmaktadır, hatta beşgen Davut mührü olarak da adlandırılmıştır. Sihirbaz sayıları yazmakla yetinmeyip, muayyen hareketlerinde sayılara önem vermiş, hatta muayyen sözcüklerini muayyen sayıları dikkata alarak tekrarlamak luzumunu duymuştur. Şeytanı çağırdığı veya şeytandan yardım istediği zaman dahi, sayıların etkisi altında hareket etmiştir.

Sihirde sözcük, harf ve sayı doğaya hakim olma, zaman ve mekan sınırlarını aşma vasıtası olarak kullanılmıştır. Fisagor sayıları hikmete varmanın ikinci merhalesi olduğunu açkladığına göre, sihirbazların bu kuvvet ve kudretten faydalanacaklarını doğal karşılamak gerekir.

---

[4] Bir çok zaman sihirbazlar muayyen duaları teşkil eden sözcüklerin ilk harflarını bir araya getirüp anlam taşımayan sözcükler kullanmışlardır.

Gerek Tevrat, gerekse Kuran'ın sihiri men etmiş olmalarına rağmen, sayılarda var olduğu iddia edilen sihirin etkisinden kurtulamamıştır. Tevrad'ta 7 sayının sık sık tekrarlanması etkileyicidir, yediden gayrı muayyen bazı sayıların tekrarlanması ayrıca ilgiyi çekmektedir. Yohanna Vahy'ı okundukta tüm eserin 7 sayı ile sıkı bir ilişki içinde kaleme alındığı göze çarpmaktadır. Kuran'da Müddessir süresinde (74/30) cehennemin kapısını bekleyen «on okuz» olduğu açıklanmaktadır [5].

Sayılar toplumları öylesine etkilemiştir ki alman matamatikçisi Gauss Tanrı'nın saydığını, hesap ettiğini açıklama cesaretinde bulunmuştur.

TÜRKLERDE SAYI SEMBOLİZMİ

Tüm toplumlarda olduğu gibi, Türklerde de sayılar sembol olarak değerlendirilmiştir. Orta Asya'da yaşayan Türklerin mitolojileri hakkına yapılan araştırmalar sayı sembolizmini dile getirmiştir, örneğin evrenin yaradılışı şu şekilde açıklanmıştır: Dünya altı günde yaratıldı, 7. günü Ülker yatıp uyudu, 8. günü kalktı. Diğer bir destanda ay ve güneşden müteşekkil dünyamızdan gayrı 99 dünyanın varlığı nakil edilmektedir. Ayrıca dünyamızın üstünde gökün 33 kat olduğu belirtilmektedir. Bu açıklamalar 7,99,33 sayıların sembolik anlamlarının etkisi altında kalındığını vurgulamaktadır.

İki hususu burada öncelikle belirtmekte yarar vardır:

1 — Türkler için önemli sembolik sayılar diğer top-

---

[5] Ek malumat için bak H. Lilje, L'Ajocalypse: Kemal Türen, Mimar Sinan dergisi sayı 62, s. 53.

lumlardan farklı değildir. Tüm toplumlarda düşüncenin muayyen bir ritme sadık kalarak inkişaf ettiği sembollerin değerlendirilmesiyle savunulabilinir.

2 — Türklerde tek sayıların daha önemli olduğu dikkati çekmektedir.

Türklerde sayı sembolizmi ile ilgili örnekler pek çoktur. Toplayabildiğimiz örneklerin sayısı binleri aşmaktadır. Bir kaç sayı ile bağlantılı bir kaç örnek vermekle yetineceğiz.

7 Sayı İle İlgili Örnekler

Altaylar'da tufanın olacağını demir boynuzlu Gök Teki haber verdi. 7 gün deprem oldu, 7 gün dağlar ateş püskürdü, 7 gün yağmur yağdı. 7 gün fırtına esti, 7 gün kar yağdı.

Altay Türklerinin inancına göre 7 başlı dev ayı yemiş. ayın tutulmasının nedenleri de bu imiş.

Yakut Türklerine göre Tanrı ilk defa 7 kişiyi yaratmış ve tüm toplumlar bu 7 kişiden meydana gelmiş.

Birsehan'ın hatunu oğlunun yarası için Hızır'ın verdiği öğütü değerlendirerek, 7 dağ çiçeğini toplar, sütü ile karıştırır ve bir merhem yapar.

Cenaze merasiminde ölü çadıra konur, çadır önünde koyun, at kurban edilir, sonra çadır etrafında atla 7 defa dolaşılır.

Şaman kutsal alemle bağlantı kurmak için çadırın içinde dalları kesilmiş bir kayın ağacı diker, 7 veya 9 veya 12 kertik yapar.

Hakanın tuğları 7 veya 9'dur.

İsmaliye tarikatında hafta 7 gündür. Göklerin sayısı da 7'dir, 7 yıldızın varlığı kabul edilir, peygamber ve imam sayısı da 7'dir.

Ahillerde kuşağın 7 adı, 7 bağlaması, 7 tılsımı vardır. 7 sayı ocağın simgesidir.

Bektaşilerde 7 sayının önemi bilinmektedir.

Tanrının dünyayı tedrici bir şekilde ve 7 merhalede yarattığı inancı Türklerde bu sayıya özel bir değer verilmesine nedendir.

9 sayı hakkında bazı açıklamalar

Türklerde 9 sayının kutsal olduğu iddia edilmiştir, ancak İran kültürünün etkisi altında kalan bazı türk toplumlarının 7 sayıyı kutsal telakki ettikleri de açıklanmıştır.

Orta Asya Türklerinde kıyametin 9 sayı ile gerçekleşeceği şu şekilde dile getirildiği iddia edildi : kara sallandı, deniz çalkalandı, denizin dibinden 9 parça karataş çıktı, 9 taş 9 yerinden yarıldı, her taştan 9 çemberli 9 sandık çıktı. her sandıktan demir atlı 9 kişi çıktı, bu kişilerden ikisi başkan oldu.

Altay mitolojisine göre gökleri delip çıkan bir ağaç üzerinde Tanrı Bayülken oturur, ağacın 9 dalı vardır.

Güney Siberya evsanesinde gökte bulunan 9 dallı bir ağacın eşi de yer altında bulunmaktadır. Bir masalda yer altında 9 dünyanın var olduğu açıklanmaktadır. Altaylarda yer altındaki ülke 7 tabakadan teşekkül eder.

Bir destanda toplumların yaradılışının 9 sayı ile gerçekleştiği şu şekilde belirtilir: Dalsız budaksız bir ağaç vardı. Bu ağacı Tanrı gördü ve dalları olmayan bir ağaca bakmak hoş bir şey değil, 9 dal bitsin dedi. Tanrı yine şöyle dedi: 9 dalın kökünden 9 kişi türesin ve bunlar 9 ulus olsun.

Uygurlarda doğan güneşe 3 veya 9 defa selâm verme geleneği vardı. Bir şaman duasında «ey dokuz kartalın anası» diyerek başlardı.

Tahta çıkan han keçe üzerine oturur, keçe kaldırılır ve 9 defa doğudan batıya çevrilir veya etrafında 9 defa dönülür.

Bir çin hükümdarı Cengiz'le andlaşmasını tazelemek için kendisine şu hediyeleri gönderir: 9 adet altın budha, 9 erkek çocuk, 9 kız çocuk, 9 beygir, 9 deve, ve yine «9 sayıyını tamamlamak suretiyle bir çok hediye».

5 sayı ile ilgili bir açıklama

Tuga ve Selenge nehirlerinin birleştiği yerde iki ağaç vardı ve bu ağaçlar daima yeşildi. Bu iki ağacın arasında bir küçük tepe vardı. Gökten tepeye 30 gün ışık vurdu. ışığın etkisiyle tepenin üstünde 5 çadır peyda oldu. Her çadırda bir küçük erkek çocuk görüldü. Bunlar sütanalarına verildi. Çocuklardan en küçüğü hakan oldu.

40 sayı hakkında bazı bilgiler

40 sayının sembol değerini belirtmek için şu örnekleri vermekle yetineceğiz: Oğuz Kağan destanında Oğuz 40 günde büyür, verdiği toy için 40 masa ve sıra yaptırır.

Bozdağı'na 40 günde varır. Kurultay'da dikilen iki direğin her biri 40 kulaçtır. Kurultay'da 40 gün, 40 gece yenildi, içildi, sevindirildi.

Manas destanı, bir ağacın dibinde bulunan bir beyaz atın önünde 40 kız ve 40 yiğitin oynadığını nakil etmektedir. Yine ayni destanda 40 yiğit öldüğünde Manas Mekkeye gider, dua eder ve 40 yiğit yeniden canlanır, dirilir.

Bir güney Sibirya destanı dünyanın altında 40 boynuzlu bir öküzün varlığından bahis etmektedir.

Uygur efsanesine göre kayın ağacının üzerinde 40 gece ışık düşmüş ve bundan sonra Uygurların ataları olan 5 çocuk ağaçtan doğmuş.

Dede Korkut masallarında 40 kız ve 40 yiğit motifi yaygındır.

Kırgız kazakları ölülerinin ruhu için 40 mum hazırlarlar ve her gün bu mumlardan birini yakarlar.

MASONLUKTA HARF SEMBOLLERİ

Mavi localarda iki sütunda B ve J harfleri, 5 kolu yıldızın ortasında G harfi bulunmaktadır. [6] B ve J harflerinin Boaz ve Jakin sözcüklerinin ilk harfleri olduğu belirtilmekte ve Süleyman mabedinin inşasiyle ilgili Tevrad'ta bulunan açıklamalara atıfta bulunulmaktadır (Krallar 1. 7/13-23). Hz. Süleyman mabedin inşasında tunçtan içi boş iki sütun döktürmüş ve mabedin kapısına bunları

[6] Üst derecelerde de sık sık harf sembolizmi ile karşı karşıya kalınmaktadır.

diktirmiş ve sağdaki sütuna Jakin, soldaki sütuna da Boaz adı vermişti. [7] Tunçtan olan sütunların dökümü için yabancı ustalara da müracaat zorunluluğu karşısında kalınmıştı. Bu külfetlerin ne amaca hizmet etmek için katlanıldığına dair Tevrat'ta her hangi bir açıklık yoktur.

Masonik çalışmalarda her iki sütunda bulunan harflerin anlamı yukarda belirtilen açıklamalar nakil edilerek dile getirilmekte, ancak G harfinin hangi sözcüğün ilk harfi olduğu kati bir şekilde açıklanmamaktadır. İkinci derece çalışmalarında G harfinin Got, Geometri gibi sözcüklerle bağlantı kurulmakta ve bazı sonuçlara varma hususunda çaba sarf edilmektedir.

İnancımıza göre konuya farklı bir açıdan yaklaşımda bulunulmasında yarar vardır: B harfi latin alfabesinde ikinci harftir, J harfi da 10. ve G harfi da 7. harftir. Harf ve sayılar arasında sembolizm yönünden sıkı ilişkinin varlığı bir gerçektir. Mason düşünce ve amaçlarının B, J ve G harflerinin karşılığı olan 2,10,7 sayıların sembolik değerleriyle açıklığa kavuşturmak istemiş olduğu inancını taşımaktayız. Ayrıca G harfinin yıldız içinde bulunduğunu ve bu nedenle gökle bağlantı kurulduğunu ve yıldızın da 5 kolu olduğundan 5 sayının sembolik değerinin gözden uzak tutulmamasının gerektiğini belirtmekte yarar vardır. Kabalada (yahudi tasavvuf hareketi) G harfinin İbrani alfabesinde karşılığı olan harfin akl-ü hikmet anlamına geldiği de açıklanmaktadır.

Mason düşüncesinde ana kural ham taşı yontmak, diğer bir deyimle tekamül etmek, olgunlaşmaktır. Ancak

---

[7] **Sütunların sembolik değerleri için bak R. Atabek, Mimar Sinan dergisi sayı 47. s. 9.**

bu sahada ilerlemenin tedrici olduğu benimsenmektedir, merdivenin her basamağı birer birer çıkılır. Beş kollu yıldız bilhassa yücelmenin gerektiğini belirtir. Yıldız gökü, beş kollu oluşu da «insan-ı kamil»i hatırlatır. [8]

Tekris edilene en başta açık bir tarzda tekamül etmesinin gerektiği anlatılır. Bunun için de eline çekiç, kalem ve çizgi tahtası verilir. Ham taşı yontmanın kendi kendini tanımakla mümkün olacağı kendisine zaman zaman hatırlatılır. Daha ileri bir merhalede hiç bir sözcük ile bağlantı kurmadan münhasiren B,J,G harflarının sembolik değerleri üzerinde durması istenebilir. İkili bir alemde bulunduğu ve tezatlarla dolu bir ortamda savaş verdiği B harfiyle ve bu harfin sayı değeri 2 olarak açıklanabilir. Savaşın son gayesi kemal, olgunluk olduğu ve bunun da J harfiyle ve bunun karşılığı olan 10 sayı ile ifade edildiği belirtilebilir ve bu son merhaleye tedricen varıldığını ve yücelmede azımlı olmanın gerektiğini ve bu suretle ancak kutsal aleme yaklaşabileceği ve akl-ü hikmete varılabileceği G harfi ve karşılığı olan 7 sayı ile mümkünleşeceği ve bu konuları hiç bir zaman dikkatinden uzak tutmamasının gerektiği tekrar dile getirilmesinde yarar vardır. [9] Aslan çalışmalara başlanırken akıl ve hikmetin hareketlerimizin rehberi olsun dileği sembol olarak G harfi ile karşımıza çıkmaktadır.

---

[8] İslam tefekküründe etkili ve mason düşüncesinde önemli yeri olan İnsan-ı kamil konusu, sayı sembolizmi dışında kaldığından burada işlenmemiştir. Ek bilgi için bak M. Chodekiwicz, Le sceau des saints, prophétie et sainteté dans la doctrine d'Ibn Arabi; Massignon, L'Homme partait en İslam, Opéra minora C. 1, s. 107.

[9] 17. derece tüm olarak 7 sayısının sembolizmi etrafında toplanmaktadır, bak J.P. Bayard, Symbolisme maçonique traditionel C. 2, s. 69 da devamı.

Harf ve sayı sembolizmiyle tefekküre dalmak, meditasyonda bulunmak hususunda bazı işaretler de verilmektedir. Tasavvuf hareketlerinde ve ilhassa hind tefekküründe tüm düşünce yeteneklerinin dünya ile, madde ile hiç bir şekilde bağlantılı olmamak üzere boşluk içinde tutmanın gerektiği belirtilmektedir, diğer bir deyimle uyanık olunacak, yoğun bir şekilde düşünülecek, fakat soyut veya somut hiç bir konu düşünülmeyecektir. Kabul etmek gerekirki bu fikir jimnastiği olağanüstü güçtür ve pek nadir kişiler bu sahada muvaffak olabilmektedir. Bu durum bilindiğine göre, karşılaşılan müşkülleri kısmen olsun yenebilmek için bu sahada ilerlemek isteyenlere sayı veya harflar üzerinde düşünceyi toplamak, meditasyona girmek önerilmektedir. Örnek olarak şu hususu belirtelim: G harfi veya 7 sayı üzerinde düşünmek ancak G harfini hiç bir sözcüğün baş harfi olarak mütalaa etmemek, 7 sayıyla ilgilenmek, başka hiç bir şey düşünmemek ve her hangi bir eşya, bir fikir, bir düşünce ile bağlantı kurmadan bu sayı ile ilgilenmek. Harf ve sayı üzerinde düşünmek, hind tefekküründe dünyevi konulardan tamamen uzak soyut veya somut hiç bir konu ile ilgili olmadan meditasyonu gerçekleştirebilmek için bir merhale olarak değerlendirilebilinir.

Yukarda belirtilen konular dikata alınarak localarımızda görülen harfları ve bunların sayı değerleri üzerinde durmakta, yarar olduğuna inanmaktayız.

MASONLUKTA SAYI SEMBOLİZMİ

Masonlar geometri ve geometrik şekillerin sembolizmiyle ilgilenirken sayı sembolizminden uzak kalamaz-

lardı. Harici locaya girdiği ilk anda sayı sembolizmiyle karşı karşıya kalır: Tekris edilirken 3 yolculuk yapar, 3 darbeden sonra ışığa kavuşur, yaşının 3 olduğu kendisine bildirilir, 3 adım atarak yemin kürsüsüne gelir. mabede girmek için kapıya 3 kere vurmak zorunda olduğu kendisine açıklanır.

Masonluğun 33 dereceden, mavi locaların 3, üst dederecelerin de 30 dereceden ibaret olması bir tesadüf eseri değildir. Her derece için muayyen bir yaş, muayyen bir darbe adedi tespit edilmiştir. Ayrıca her derecede ödevli olanların, mabedde bulunan ışıkların sayısı sıkı bir nizama tabi tutulmuştur.

Darbe, yaş, ışık gibi konular dikkata alındıkta, ilk 9 sayı etrafında durularak çalışmalara yön verildiği ve çift sayılardan çok tek sayılara 1,3,5,7,9'a daha büyük önem verildiği görülmektedir.

SAYI SEMBOLİZMİNDE GEÇERLİ BAZI KURALLAR

A — Toplam ve çarpma

Sayı sembolizminde sayıların toplam veya çarpması önemli birer işlemdir, buna karşılık eksiltme veya bölme ile genelde ilgilenilmemektedir. Ancak bu kural da mutlak değildir. 11 sayının 12 eksi bir olarak da değerlendirildiği görülmektedir. 12 kemali ifade edip, 11 ile bu kemale tüm çalışmalara rağmen varılmadığı bu suretle belirtilmek istenmiştir.

Sayı sembolizminde kesirlerin —1, —2 gibi eksi sayıların hiç bir zaman ilgi çekmediğini görmekteyiz. Önce de açıkladığımız gibi, sıfırın da sayı sembolizminde yeri yoktur. Bu ilgisizliğin nedenleri üzerinde durulabilir. Tahminimize göre bu gibi matamatiksel işlemler, sayılarla toplumların ilgilenmesinden bir hayli sonra gerçekleşmiş, kutsal yaşantının dışında inkişaf etmiş ve bu nedenlerle

de sembol olarak değerlendirilmemiş olması muhtemeldir.

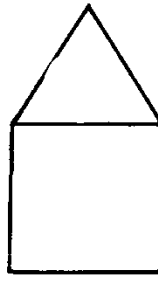
Genelde çarpma ayni sayının, bir veya iki veya üç kerre kendi kendine çarpması ile gerçekleştirilir. Örnek olarak ikiyi alırsak 2x2 = 4 veya 2x2x2 = 8 veya 2x2x2x2 = 16 olarak değerlendirmelere gidildiği görülür. Eşit olmayan sayıların çarpımı, örneğin 2x7 = 14 gibi işlemlere nadiren rastlanılmaktadır. Bu konuda iki istisnaya işaret etmek gerekir: 3x2 = 6 ile 5x2 = 10 sayılar üzerinde özel bir şekilde durulduğunu da vurgulamak gerekir. Ancak genelde 6,3 + 3 olarak, 10'da 5 + 5 olarak değerlendirilmiştir.

Bir sayının kendi kendine çarpımı ile genel olarak o sayının sembol değerinin kuvvetlendiği, kudretlendiği kabul edilir. 2,4,8 sayıların birbirine yakın anlam taşıdıkları görülmektedir. Genel olarak 4 ikiden daha kuvvetlidir, sekizin de dörtten daha vurgulayıcı olduğu benimsenir. Ancak burada da kati bir nizamın varlığı ileri sürülemez, bazen dördün ikiden kısmen farklı bir sembol olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Eşit olmayan iki sayının bir biriyle çarpımı ile her iki sayının sembolik değerlerinden faydalanmak istenilmiştir.

Sayı sembolizminde toplam çok önemli bir işlemdir, ancak toplamın iki farklı şekline işaret etmek gerekir: matematiksel toplam ve felsefe toplamı (Somme philosophique).

Matematiksel toplam üzerinde bilhassa durulmaktadır. Bu konuda bir kaç örnek vermek gerekir: 7 sayısı 4 + 3 veya 5 + 2 veya 6 + 1 olarak mütalaa edildiği gibi,

2 x 2 + 3 olarak da değerlendirilmiştir. Ayrıca bu sayılar ile geometrik şekillerle bağlantı kurularak, kare üzerinde üçgen çizilerek 4 sayı kareye, 3 sayı da üçgene karşılık teşkil ettiği belirtilmiştir. Kare ile evrenin kast edildiği ve evrenin 4 ögeden, su toprak, hava, ateşten ibaret olduğu ve üçgenin de göğün karşılığı olduğu ve imam, umut ve sevgiyi dile getirdiği açıklanmıştır.

Matematiksel toplam hakında iki örnek daha vermekte yarar vardır: dokuz sayı etrafında bir çok işlemler yapılmış ve bu sayının 3+ 3 + 3 olarak özel anlam taşıdığı açıklanmıştır. Ayni düşünce tarzı altında 17 say 2x2x2x2 + 1 veya 4x4 + 1 olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Sayı sembolizminde felsefe toplamı olarak adlandırılan özel bir toplam sistemi mevcuttur. Herhangi bir sayı alınırsa alınsın, sayının yazılışı için kullanılan sayılar toplanır ve elde edilen sonuç sembol açısından değerlendirilir, örneğin 324 sayı 3 + 2 + 4 = 9 olarak bir rekkama varılır ve 324 sayı 9 imiş gibi değerlendirilir. Sağlanan rekkam 9 sayının üstünde ise ikinci bir defa ayni sistem içinde hareket edilir, örneğin 3876 sayısı 3 + 8 + 7 + 6 = 24 olarak bir kerre değerlendirilir, 24 sayının da 2 + 4 = 6 olarak kıymet ifade ettiği kabul edilir.

Felsefe toplamına masonik çalışmalarda nadiren rastlanmaktadır, ancak saat 14,04'te toplantı için çağrıda bulunuldukta 1 + 4 + 4 = 9 sayı sembolizmine işaret edil-

mek istendiği açıktır. Ayni nizamın darbelerin değerlendirilmesinde de geçerli olduğu savunulabilinir.

Felsefe toplamının iki özelliğine ayrıca işaret edilmektedir: İlk 3 sayı toplandıkta 1 + 2 + 3 = 6 sayı elde edilir. Bu ilk 3 sayıdan sonra gelen 3 sayı ile 4 + 5 + 6 = 15 sayıya varılır, 15 sayının da 1 + 5 = 6 olduğu görülür. İlk altı sayıyı takip eden 3 sayının toplamı 7 + 8 + 9 = 24 ve 24 de 2 + 4 = 6 olduğu görülmektedir. Bu nevi işlemlerin tekrarı halinde her zaman 6 sayı bulunmaktadır. Bu suretle 6 sayının özel bir anlam taşıdığı ve evrenin 6 günde yaratıldığına dair Tevrattaki açıklama ile bağlantı kurulabileceği benimsenilmektedir. İbrani Geometri sembolizminde içiçe olarak çizilen iki üçgenin sayı değerinin 6 olduğu da ayrıca belirtilmekten geri kalınmamaktadır.

İkinci örnek de şudur: Genelde bir sayının olağanüstü bir değer taşıdığı kabullenilmektedir, bu nedenle bu sayı üzerinde her hangi bir işlem yapılmaktan veya bu sayının her hangi bir hesaba katılmasından bir çok zaman kaçınılır, ancak biri takip eden ilk 3 sayının toplamı 2 + 3 + 4 = 9'dur. Müteakip her 3 sayının toplamının 9 olması ayrıca ilgiyi çekmiştir. İbrani tefekküründe 6 sayı üzerine durulmuş, hıristiyan düşüncesinde 9 ile bilhassa ilgilenilmiştir. Dokuz sayı sevgiyle bağlantılı olup, bir sayı Tanrı'yı sembolize ettiğinden, bu sayıyı takip eden her üç sayının toplamı ile dokuzun elde edilmesi, Tanrı'ya yaklaşmanın sevgi ile mümkün olabileceğinin benimsenmesini kolaylaştırmıştır.

B — Tek, çift, bölünen bölünmeyen sayılar

Sayı sembolizminde tek ve çift sayılar üzerinde özel-

likle durulmuştur. Tek satılar 1,3,5 gibi genelde haçın dikey çizgisinin karşılığıdır, çift sayılar ise, haçın yapay çizgisini simgeler. Tek sayılar hareketi, çift sayılar ise sükûneti belirtir. Tekler yücelme sahasında gayreti, yükselmeyi, gökle bağlantı kurma azmını, açıklar, maden uygarlığı ile bağlantılıdır, çift sayılar ise dünyevi varlıkları, ikili alemi, ahengi, harmoniyi, tarım uygarlığını ifade eder. Tek sayılar renk sembolizminde kırmızıdır, çift sayılar ise yeşil rengin karşılığıdır.

Sayı ile ilgilenenler bir sayı hariç, hiç bir sayı ile bölünmeyen sayılar üzerinde durmuşlardır. Yapılan araştırmalara göre sayıların sonsuza kadar çoğalmasına rağmen, hiç bir sayı ile bölünmeyen sayıların varlığı tespit edilmiştir [10]. İlk 50 sayı içinde hiç bir sayı ile bölünmeyen sayıları kayıd edelim: 1,3,5,7,11,13,17,19,23,29,31,37, 41,47. Bölünmeyen sayıların yaşantımızı etkilediği ve tılsımlı oldukları bir çok toplumlarda tekrarlanmıştır.

Yukarıda belirtilen açıklamalardan sonra sayı sembolizminde en önemli olan ilk 10 sayı hakkında yaygın olan sembolik açıklamaları belirtmeğe çalışalım.

Bir

Bir, sayılar arasında en kutsal olanıdır. Bir yaradılıştan önce var olan prensiptir. Birden diğer sayılar sıralanmış olduğu gibi, evren de birden var olmuştur. Bir etkili olan, harekette bulunan prensiptir, ilkedir. Bir ayrıca var-

---

[10] **Warusfel A., Les nombres et leurs mystères s. 61 ve devamı.**

lığın sembolik merkezidir. Her şey ondan kaynaklanır ve ona avdet eder. Geçmişte yaşamış düşünürlerin bu tarzda beyanlarına XX. yüzyılın ikinci yarısında yaşayan ve fizikte, biolojide isim yapmış kişilerin tanrısal varlığı büyük harflarla yazılmış BİR ile ifade ettikleri de görülmektedir.

Bir ayrıca mistik merkezdir. Birden ruh ve nur etrafa yayılır. Bir vahdeti, tekliği remz eder ve yine birde çokluk, çoğunluk birleşir, Birin içinde hem bir, hem de birden çok sayıların varlığı kabul edilir.

Bir ayrıca ayakları üzerine basan ve dik duran ve düşünme yeteneğine sahip kişinin yücelme azmını açıklar. Kişi kendinde Tanrı'nın bir parçasının varlığını duyar, *Tevrat'ın açıklamalarına dayanarak .Tanrı'nın nefesiyle* yaşamını sürdürdüğünü benimser, daha da olgunlaşmak Tanrı'ya daha çok yaklaşmak için ceht eder ve dikey çizginin kendisine önder olduğunu kabul eder. Geçmiş devirlerde toplumlar bilhassa İngiltere'de dormenleri dikmiş, *Orta Doğuda eline asayı almış, asayı kutsal alemi gösteren* araç olarak değerlendirmiş, merkür asasını çizmiş ve tüm dikey hatların en soyut sembolu olarak da bir sayıyı benimsemiştir.

İslâm aleminde kelime-i şehadetten hareket edilerek, vahdet konusu etrafında olağanüstü durulmuş ve vahdeti zedeleyecek en ufak bir inhiraf mutlak olarak red edilmiştir. Bu düşünce sistematiği içinde bir sayının önemi ayrıca meydana çıkmıştır.

Fisagor, tüm kadim düşünürlerin önderi olarak, hareket halinde olan evren içinde bir sayıyı harekette olmayan bir varlık olarak değerlendirmiş ve birin tüm varlıkların

öğesi, prensibi olduğunu benimsemiştir. Yunan düşünürleri biri Tanrı ile eşit görmüş ve bir ile hikmetin ayni anlam taşıdığını açıklamak cesaretini göstermişlerdir.

Plotin'e göre bir yaratıcı kudrettir, dinsel görüşlerde Peder'e eşit durumdadır, varlıkların tümüdür, evrensel ruhtur.

Alşimistler de bir sayı ile özel şekilde ilgilenmiş ve birinin «prima materia» ile ayni anlam taşıdığını kabullenmişlerdir ve prima materia'nın tüm şekillerin esası, özü, temeli, tüm varlıkların başlangıcı anlamına geldiğini belirtmişlerdir. Alşimistler şu hususu da açıklamışlardır: «Bir hiç bir zaman ölmez ve ölen her şeyi canladırır»; «Bir ab-i hayattır». Alşiminin ana kurallarına göre tüm varlıklar birden neşet etmiştir.

XX. yüzyılda psikanalistler bilhassa Jung ve onun görüşlerini benimseyenler bir sayı ile yakından ilgilenmişler ve rüyaların yorumlanmasında bir sayıyı, birleştiren varlık olarak mütalaa etmişlerdir. Jung ekoluna göre Hindistan'da da çizilen mandalalar, Ortaçağda şekillendirmek istenen dört köşeli daire ve ibrani tefekkürünün ilgilendiği Süleyman mührünün aynı amaca hizmet ettiği ve tüm bu şekillerin vahdet prensibini vurguladığı ve bir sayı ile eşit düşüncelerin dile getirildiği ve her şeyin başlangıç ve sonucunun açıklandığı belirtilmek istenmiştir.

İki

Bir sayı ile kutsal varlık açıklanmak istenmiş, ancak bir sayıya bir ikinci bir sayı eklemekten kaçınılmış, bir sayının ikiye bölünmesi suretiyle iki sayının var olduğu kabullenilmiş ve bu sayının evrenin, doğanın özelliklerini

açıkladığı muhtelif ifadelerle dile getirilmek istenmiştir. İki sayının birden neşet ettiğini vurgulamak üzere bir örnek vermek isteriz: Batıda kelamın iki anlam taşıdığı ve kelamda iki hazinenin varlığı savunulmuştur, birincisi yazılı kelam olup doğmuş İsa'yı simgeler, ikinci de gerçekleşmiş kelam olup. Tanrı'nın yarattığı tüm varlıkları ifade eder.

Gerek uzak doğu, gerekse Akdeniz ve batı ülkelerinde hakim görüşe nazaran bir'den iki çıkmıştır. Evvela prensibin varlığı ve bu prensipten tüm varlıkların neşet ettiği muhtelif şekillerde dile getirilmiştir. Mason localarında iki sütunun varlığı, siyah ve beyaz karelerin döşemede bulunması, iki başlı kartalın bir simge olarak benimsenmesinin kaynağı bu ana kuraldır. *Orta Asya Türklerinin* çizdikleri resimlerde kaplanın geyiğin üstüne sıçradığını ve onu alt ettiğini görmekteyiz. Bu resimlerde de ikili bir alemde yaşamın sürdürüldüğü ve iki sayının sembolik değeri vurgulanmaktadır.

İki sayı tezatlar aleminde yaşamımızı sürdürmekte olduğumuzu açıklar. Bu sayı ayrıca bölünmeyi ve yaşamın tüm yönlerini dile getirir, çoğalmayı da belirtir. İki sayı ile iki kutubun varlığı belirtilir, ancak bunlar çarpıştıklarında yok olabilirler; aşk, kin ile nefretle karşılaşınca eksilme, azalma, yok olma bahis konusudur; fakat iki kutup olan erkek ve dişi birleşince de çoğalma gerçekleşir. İki sayı ile *klasik olarak şu tezatlar belirmektedir: sıcak soğuk, kuru* yaş, alt üst, büyük küçük, iyi kötü, doğru yanlış, güzel çirkin... İki sayının tezatları açıkladığı bilhassa Afrika'da yaşayan toplumlar arasında yaygındır, aynı görüş Kentler için de bahis konusudur, Keltlerde toplum ikiye ayrılmıştır: rahipler ve savaşçılar.

İki sayı ayrıcılığı, bölünmeyi vurguladığı gibi, mütekabiliyeti, karşılıklığı da dile getirir. Bu karşılıklı durum bazen itici, bazen çekici olur. Ayrıca eski mabetlerin kapısında iki arslan heykeli dikilmek suretiyle arslanla açıklanmak istenen sembolik değerin kuvvetlendirilmesi, artırılması istenmiştir.

İki sayı tamamlayıcı anlamını da belirtir. Zıd görünen hususlar, evren var olmadan önce ana prensipte, diğer bir açıklamayla bir sayıda mevcut olduğu kabullenilmektedir, bu nedenle ilk bakışta birbirinin zıddı olarak gözüken hususlar aslında birbirini tamamlayıcıdırlar. Bu açıklamayı daha aydın kılmak için şu örnekler verilmektedir: Erkek dişi, ışık karanlık veya zulmet, beyaz kara, müspet menfi, birbirinin zıddı olmakla beraber bunlardan biri olmadan diğeri var olamaz. Tüm canlıların her birinin hem erkek, hem de dişi olduğu, ancak bu vasıflardan birinin hakim olması ile erkek veya dişi göze çarpmaktadır. Ayrıca her ışıkta zulmet, her karanlıkta ışık vardır. Zıt gözüken hususların birleşmesiyle Tanrı'ya yaklaşılmaktadır. Ana ile baba birleştiğinde yaratıcı kudret husule gelmektedir. Bu görüşü vurgulamak üzere alşimistler erkek ile kadını birleştirerek, kral ile kraliçeyi bir bendende resim ederek bir sayının sembolik varlığına erişmeyi çalışmışlardır. Ayni prensipten hareket ile iki üçgenden müteşekkil Süleyman mührü çizilmiş ve bu işaret ibrani kültüründen islam tefekkürüne geçmiş ve camilerimizde kısmen süs, kısmen de tılısım olarak da kullanılmıştır.

İkinin bir birini tamamlayıcı vasfı Tevrat'ta «Kohelet» olarak adlandırılan ve muhtemelen Hz. Süleyman tarafından kaleme alınan fasılda özel bir şekilde işlenmiştir. Bu yazıda her şeyin boş olduğu açıklandıktan sonra, her şe-

yin, sevmenin ve nefret etmenin, yaşamın ve ölümün bir zamanı olduğu açıklanmış ve zıt görünen bu ögelerin birbirini tamamladıkları dile getirilmiştir. Ayni görüş muhtelif uygarlıklarda hikmet ile kuvvet karşılaştırılmakla açıklanmıştır.

İki sayı bilhassa Uzak doğuda münavebeyi de ifade etmiştir. Yang ve yin teorisi bu hususu açık bir şekilde belirtir. Yin ve yang iki kuvvet olup karşılıklı var olmaktadırlar. birisi arttıkça, diğeri de artar. Doğanın muayyen bir ritm içinde var olduğu bu suretle dile getirilmektedir, gün geceyi takip eder, geceden sonra yine gün doğar. Güneş ile ay münavebe ile etkilidirler.

Bir çok uygarlıklarda iki sayısı dişi öge anlamına gelmektedir. ve ananın simgesi olarak da değerlendirilmektedir. Bu görüş Fisagor müridleri tarafından savunulmuştur. Ayni görüşün etkisi altında bu sayının toprağı da açıkladığı belirtilmiştir. İki sayısı analiz anlamına da kullanılmıştır.

İki sayısı ibrani ve arap alafebesinde B harfinin karşılığıdır. Gerek Tevrat'ın, gerekse Kuran'ın ilk harfinin B oluşu dikkati çekmiş ve bu harfin karşılığı iki sayıya tekabül ettiğinden, muayyen yorumlara gidilmiş ve islâm tefekküründe Kuran'ın özünün Fatiha suresinde, Fatiha suresinin de özünün Besmele'de ve Besmele'nin de özünün ilk harfinde, yani B'de ve onun karşılığı olan ikide ve B harfinin yazılış şekline bakılırsa, yapay hatta var olduğu dikata alınarak muayyen sonuçlara varılmak için gayret edilmiştir.

ÜÇ

Tarih boyunca üç sayı sembol olarak kişileri ve toplumları etkilemiştir. Bazen bir, artı bir, artı bir olarak, bazen de bir artı iki olarak değerlendirilmiştir. Bazen eşit aralıklarla 3 darbe, bazen bir vuruş ve onu takip eden az aralıklı iki vuruş, bazen de az aralıklı iki vuruş ve bir süre sonra bir darbe olarak dile getirilmiş, bazen bir üçgen, bazen bir biri içine 3 üçgen, bazen bir birini kat eden 3 daire, bazen de bir üçgenin her ucunda bir daire olarak da belirtilmek istenmiştir.

Bir sayı sembol olarak Tanrıyı açıklar, kişinin anlayamayacağı ve hiç bir şekil ve surette ihata edemeyeceği varlık olarak kabul edilir: İki ise kişidir, yaşayan düşünen varlıktır, kişi zatı ve kuvvetiyle, sevgisi ve nefretiyle, yaşamı ve ölümüyle bu sayı ile sembolize edilmeğe çalışılmıştır. Ayrıca bazen de kadın yaşamın devamına yardımcı olduğundan, iki sayı kadını ve hıristiyan aleminde Meryem Ana'yı açılayan sayı olmuştur. Kişi ne yaparsa yapsın, ne kadar gayret ederse etsin ve ne kadar olgunlaşırsa olgunlaşsın, hiç bir zaman. Tanrı olamayacağından, bir sayı ile birleşemez ve bir sayıya varamaz. Bu nedenle kişi yücelmek için gayret edip, muayyen bir takım merhaleler kat edebildiği takdirde, nefsinde kutsala yaklaşabilmek için çaba sarf etmeğe yöneldikte, ancak üçe varabilecek, üçe erişme olanağına sahip olabilecektir. Bu nedenle üç çok önemli bir sembol olmuş ve kişinin ileri merhalesini, son olgunluk mertebesini dile getirmiştir.

Başka bir anlamda üç, bir ile ikinin sentezidir, tezatları teşkil eden iki kutup arasında, mihver anlamına da gelmektedir, tez ve antitezin sentezi olarak da değerlendirilmiştir.

Fisagor'a göre üç sayı sulh ve sükûnun semboludur, tezatları, birbiriyle çarpışan varlıkları nefsinde toplar ve telif eder, uzlaştırır.

Başka bir açıdan da 3 semboluna şu şekilde yaklaşılmıştır: İki sembolü ile ifade edilen kişi, 3 sayı ile Tanrı'yı anlamaya çalışmaktadır. Üçle bire yaklaşıldığı kabul edilmiştir. Üç, sayı sembolizminde bu nedenle bilgiyi ve hikmeti bulmak, bilgiyi ve hikmeti değerlendirme anlamına gelmiştir. Pek tabii bilgi terimi bu sahada en geniş anlamda değerlendirilmektedir.

Çin tefekküründe şu açıklama ile karşılaşılmaktadır: Tao biri yarattı, bir ikiyi, iki üçü yarattı, üç te tüm evreni var etti. Ayrıca Çin anlayışına göre üç sayısı gök, yer ve kişinin birleşimi ve yaradılışın tamamlanmış olması anlamına gelmektedir. Bu görüş Orta Asya Türklerinde evrenin değerlendirilmesinde hakim olmuştur.

Hıristiyan tefekküründe üç sayı sembolü Tanrı'nın kişi tarafından görülebilen resmidir, Tanrı bu sembol ile yaklaşılabilen yönünü belirtir. Paulus Korentlilere gönderdiği risalede üç sayı semboluyla inanç, umut ve sevgiyi açıklamıştır.

Modern psikolojide de bilinç, bilinçaltı ve bu iki varlık arasında var olan bağlantının, üç sayı ile ifade edildiği kabullenilmektedir. Ancak Freud üç sayıyı bir seks sembolü olarak görmektedir.

Mistikler için de yücelmede üç merhalenin varlığı, evvelâ iztirap devresinin yaşandığı, ikinci devrenin ışıklanma devresi olduğu ve nihayet 3. devrede tevhidin, birleşmenin gerçekleştiği belirtilmektedir.

İki dişi sembolu, üç ise erkek sembolu olarak değerlendirilmiş ve üç sayı üçgen ile eşit anlam taşımıştır, ancak şunu da eklemek gerekir; ucu yukarıya olan üçgen erkek ve ucu aşağıya dönük üçgen ise, dişi sembolu olarak bir çok uygarlıklarda kabullenilmiştir.

Masonlukta hikmet, kuvvet ve güzellik; hıristiyan âleminde Tanrı, İsa ve Ruh-ül-Kudûs; Hindistan'da Vishnu, Shiva, Brahma; Babilonya, da Anu (Gök Tanrısı), Enbil (Yer Tanrısı), En (Su Tanrısı); Eski Mısır'da Osiris, İsis, Horus; alşimide kükürt, cıva ve tuz 3 sayı senbolu ile bağlantılıdır. Hıristiyan âleminde dinsel açıdan üç renk beyaz Tanrı'nın, mavi İsa'nın, kırmızı da ruh-ül Kudûs'un karşılığı olarak değerlendirildiği ve bu hususun Ortaçağ ve Rönesans devrinde kiliselerde asılmak üzere resim edilen tablolarda dikkata alındığı görülmektedir.

Tevrat'da Hz. İbrahim'e Tanrı tarafından seçilip vazifelendirildiğini insan kılıklı 3 melek bildirir. Bu bildiriyi müteakip Hz. İbrahim çadırına girerek eşinden 3 ölçek unla ziyaretçilere çörek hazırlanmasını istemiştir. İncil'de de doğudan gelen ve bir yıldız tarafından yönetilen 3 müneccim veya 3 kâhin İsa'nın doğumunu müjdelemiştir.

Mason localarında üç darbenin iki farklı anlam taşıdığı belirtilmiştir; Baba, ana ve oğul veya hikmet, güzellik ve kuvvet. Bu darbelerin birbirine daha yakın olarak vurulmalarında, her darbenin taşıdığı anlamın birbirine daha yakın, daha etkili olduğu açıklanır. Şu hususu da hatırlatmakta yarar vardır : hıristiyan dinsel anlamında Meryem Ana mefhumu ancak Ortaçağda önem kazanmıştır. Antik devirlerde hakim olan Ana ilahe uzun bir uyku devresinden sonra yeniden Meryem Ana ile canlanmıştır. İncil tetkik edildikte Meryem Ana'nın hiç bir şekilde değerlendiril-

mediği görülür. Ana, baba, oğul üçgeni, baba oğul ve ruh-ül Kudûs üçgeninin yerini alması antik dinsel görüşlerin etkisinin canlandığını vurgular. Ana, baba, oğul üçgeni dile getirilirken ölümle yok olmaya karşı direnişin ve yaşamın fiilen devamının, ana ve babanın çocuğa karşı olan sevgisi ile gerçekleşmekte olduğu görülmektedir.

Dört

İkinin karesi veya üçe birin eklenmesi suretiyle dört sayı değerlendirilmiştir.

Dört sembol olarak elle tutulan, gözle görülen ve kosmosu teşkil eden tüm cisimleri ve maddesel varlıkları ifade etmişti. Yunan matematikçisi Öklid (Eukleides) şu açıklamada bulunmuştur : bir noktadır, iki hattır çizgidir, üç satıhtır yüzeydir, dört ise genel olarak cismi açıklar, oylumdur.

İki sayı analitik çabayı belirtir, üçle senteze gidilir, üçten dörde geçildikte sentezden bütünlemeye varılır (totalité). Eflatun ile fikir, ruh sahasında, soyut konularla bağlantı kurulmaktadır, bu nedenle Eflatun'un üç sayı ile açıklandığı ileri sürülmüştür; ancak maddenin varlığının ihmal edilmemesi belirtilmiş ve daha da ileriye gidilerek tez, antitez ve senteze bir dördüncü ögenin eklenmesiyle «bütünleme»nin sağlanabileceği ileri sürülmüştür, kişi teoriden gerçeklere, soyuttan somuta yöneldikte, üçten dörde geçmek lüzumunu duymaktadır.

Dört sayı ile psikanalist Jung özel bir şekilde ilgilenmiş ve bu sayının bir arketip (archetype) olarak değerlendirilmesinin gerektiğini ve bu sayının sınır anlamına geldiğini ve bazende ana rahmi veya mabet veya hapishane, bazen de kabır olarak değerlendirilmesinin uygun

olacağını belirtmiştir. Ayrıca dört arketipinin bir bütünlük ifade ettiğini ve bilinç ve bilinçaltı ruh haletlerinin tümünü dile getirdiğini ve bu suretle bir sayının sembolune avdet edildiğini ayrıca açıklamıştır.

Einstein 3 buutla evrenin açıklanamayacağını ve dördüncü bir buutun, zamanın bunlara eklenmesinin gerektiğini belirtmiş ve izafiyet nazariyesini ileri sürmüştür ve kadim görüşlerde hakim olan dört sayı sembolune avdet etme olanağını yaratmıştır.

Fisagor okulunda kâmil ustadın mistik sayısının dört olduğunu görmekteyiz. İslam tasavvufunda dört dereceden bahis edilmektedir. Birinci derece şeriyattır, bu derecede kişi kutsal kitabı kelime kelime takip ederek değerlendirir ve bu nedenle de hava ile ilişkili olduğu kabul edilir. İkinci derece tarikattır, bu merhalede yorum yoluyla gerçeklere daha isabetli bir şekilde yaklaşma olanağı bulunulmaktadır, ve ateşle bağlantılıdır ve İskenderiye mektebi mensuplarına göre bu derecede fazilet hakimdir. Üçüncü derece marifettir ve su ile bağlantılıdır, neoplatonisyenlerin açıklamalarına göre, kişi hikmete kavuşur. Dördüncü derece toprakla bağlantılıdır ve bu mertebede olan hakikata erişir ve neoplatonisyenler de bu dereceyi vecd olarak adlandırmışlardır.

Tarih boyunca kişi yaşamını idame ettirebilmek, madde üzerinde eğemenliğini kurmak için savaş vermiş, geceleri parlayan ayın dört safhasını görmüş, her yıl dört mevsim yaşamış, hareket etmek için dört istikametin varlığını doğu, batı, kuzey ve güneyi değerlendirmiş ve kendisini korumak ve emniyete almak için barınağını inşa ederken kare şeklini benimsemiş ve 4 yol kavuşacağına kenti kurmuş ve kenti çeviren surlarda 4 istikalette 4 kapı açmış

ve kare ile 4 sayı ile varlığını idame ettirmiş, yaşamına nizam vermiş ve dört ile, kare ile kendisini korumaya çalışmıştır.

Huzur ve sukûnu sağlamak ve tüm kuvvetleri birleştirmek üzere Asur uygarlığında mabet kapılarının önünde başı insan, vucudu arslan, ayakları öküz, kartal kanatlı dört sıfatı nefsinde toplayan heykeller (Karibu) dikilmiştir. Çin mitolojisinde de önemli olan dört hayvanın varlığına işaret edilmektedir : ejder, kuş, kaplan ve kaplumba. Bunların her birinin rengi de mavi, kırmızı, beyaz ve karadır.

Çok büyük bir geçmişi olan haç işaretinin dört kolu üzerinde ve bu şekilde dört sayı sembolu arasında bağlantı kurmamak mümkün değildir. Tevrat'ta 4 akar suyun bulunduğu açıklanmaktadır. Ayrıca İncilerin sayısı da dörttür. Yohanna'nın Vahyında 4 süvari dikkati çekmektedir. Bu eserde ayrıca dört sayı sembolizmi ile ilgili bir çok örnekler vardır. Tanrı'nın ibranice ve arapça yazılışında dört harfin kullanıldığının bir tesadüf eseri olmadığı belirtilmiş ve son zamanlara kadar evrenin dört ögeden var olduğu su, toprak, hava ve ateş ile kosmosun gerçekleştiği ve yine evrende dört vasfın, niteliğin bulunduğu kuru, yaş, soğuk ve sıcak olarak bunların belirdiği tekrarlanmıştır. Hipokrat'tan bu yana uzun yüz yıllar boyunca tıbbın 4 ana ögeden (hıltlar kuramı) müteşekkil olduğu açıklanmış ve bu dört ögenin de kan, balgam, sarı safra, kara safra olduğu ve bunların dört uzva kalp, beyin, dalak, karaciyere karşılık teşkil ettiği belirtilmiştir. Ayrıca son zamanlara kadar benimsenen bu 4 ögenin iki grup teşkil ettiği kabullenilmiştir, su ile toprak bir grup, hava ile ateş ikinci bir grup, kuru ile yaş bir grup, sıcak ile soğuk ayrı bir grup olarak mütalaa edilmiştir.

Tamamen farklı bir açıdan dört sayının sembolik değeri üzerinde durulmuş olduğuna işaret etmek isteriz : dört bir ile yedi sayının tam ortasında bulunmaktadır. Biri takip eden 3 sayı Tanrı'dan gelen yaradılış safhasını dile getirir, 4 ile yaradılış gerçekleşmiş, tamamlanmıştır, dördü takip eden 3 sayı da yaradılıştan Tanrı'ya dönüşü, bire avdeti açıklar. Bu görüş farklı bir şekilde modern astronomide tekrarlanmıştır. Başlangıçta yani milyarlarca yıl önce muazzam bir patlama olmuştur, buna big bang adı verilmektedir ve bu patlama ile dört bir yana yayılma başlamıştır. Bazı astronomların iddialarına göre bu yayılma sonsuza kadar devam edecektir. Bazılarına göre ise, bu yayılma bir an son bulacak ve geriye dönüş başlayacaktır. halen yayılma devresini, sayı sembolizmi açısından biri takip eden ilk üç sayıyı yaşamaktayız, dönüş başlayınca dört sayıyı takip eden üç sayı ve bunların açıkladıkları sembolik devre gerçekleşecektir.

Beş

Beş sayı sembolizminde bir birinden farklı muhtelif anlamlara gelmiştir. Bunların önemli olanların açıklanmasına geçmeden önce Astekler ile eski Yunan geleneklerin de görülen bir yakınlığa işaret etmek isteriz. Asteklerde hakim olan inanca göre birbirini takip eden beş güneş devresiyle dünyamız tamamlanmıştır ve halen bu beşinci güneş devresi yaşanmaktadır. Mayalara göre de dünyamız var olmadan dört defa tecrübe edilmiş ve beşinci teşebbüs ancak muvaffakiyetle sonuçlanmıştır. Eski Yunan'da belirtilen bir görüşe nazaran dünyamızda en evvel altın-adamlar yaşardı, onu Gümüş-adam devri takip etti, daha sonra tunç-adam devri yaşandı, tunç-adamlar devrini

yarı-ilahlar çağı takip etti ve son olarak da demir-adam çağı yaşanmaktadır. Birbirinden uzak ve aralarında bağlantı olmayan muhtelif uygarlıklarda birbirine çok yakın görüşlerin benimsenmiş olması muhtelif açılardan ve sayı sembolizmi ve beş sayının değerlendirilmesi yönünden çok ilginçtir. Bu gibi örnekler Tarih boyunca tüm toplumlar için geçerli olan bazı ana fikirlerin varlığının ileri sürülmesini mümkünleştirmiştir.

Beş sayı esaslı olarak 3 farklı şekilde sembol olarak anlam taşımıştır. Beş, üç artı iki veya dört artı bir olarak değerlendirilmiş veya beşgen, beşkollu yıldız gibi beş eşik kuvvet ve varlık olarak da mütalaa edilmiştir.

Uzak doğu düşüncesinde üç sayı gökü ve iki de toprağı, dünyamızı ifade etmiştir. Doğu Akdeniz uygarlıklarında beş, üç artı iki olarak değerlendirildikte üç erkek veya gök, iki ise dişi veya toprak olarak anlam taşımış ve beş ise erkek ile dişi veya gök ile toprağın birleşmesini ve bu suretle, hayatın, yaşamın gerçekleşmesini dile getirmiştir. Fisagor okuluna göre beş evlenme semboludur. Alşimistler ayni görüşü kral ve kraliçenin birleşmesi, çiftleşmesi şeklinde resimler çizerek belirtmişlerdir.

Beş sayı farklı bir açıdan değerlendirildiğinde dört artı bir olarak ifade edilmiş ve bir kare ortasında bir nokta veya bir haç ve dikey ve yapay çizgilerin keşiştiği yerde göze batan bir nokta veya şu şekilde ⁘ sıralanmış ve beş nokta olarak belirtilmiştir. Yung yazılarında beş sayının sembolik anlamının Hindistan da çizilen ve dinsel sahada önemli rolü olan mandala ile eşit anlam taşıdığını ileri sürmüş ve mandala da dörtgen içinde çizilen resimlerin sonuç olarak kare ve içinde bir nokta olarak değerlendirilebileceğini açıklamıştır.

Diğer bir açıdan beşe bakıldıkta, diğer bir deyimle *beş sayı dört artı bir olarak değerlendirildikte harmoninin* sağlandığı, öze dönüldüğü, esasa varıldığı, hareketten hareketsizliğe geçildiği anlaşılmaktadır. Merkez olmadan ve merkezden devamlı bir şekilde talimat alınmadan yaşamın devamının mümkün olmayacağı, evrenin gerçekleşmeyeceği, tekerleğin dönemeyeceği benimsenmiştir.

Bazı açıklamalara göre uzun yüzyıllar boyu, dört köşeli dairenin çizimi üzerinde durulmuştur. Bu çizginin imkânsızlığı beş sayı sembolu ile giderileceği belirtilmiştir. Beş bu suretle tezatları yok eden bir kudret olarak değerlendirilmiştir.

Beşin dört artı bir olarak değerlendirilmesine farklı bir açıdan da yaklaşılmıştır: Bu değerlendirmede kare ortasında bir nokta, olarak çizilmektedir. Karenin her bir ucunda kişinin elleri ve ayaklarının bulunduğu kabullenilmekte ve ortadaki nokta da kişinin seksi anlamına gelmektedir. Bu resim ve bu resmin sembolu olan beş yaşamı açıklamaktadır.

Kanımızca beş sayı dört artı bir olarak değerlendirilirken el sembolizmi ve elde baş parmağın önemi ve diğer dört parmaktan farklı kudrette ve etkili olması ilgiyi çekmiştir.

Son olarak beş sayıyı bir + bir + bir + bir + bir olarak değerlendirilmiş ve beş kollu yıldız ve beşgen ile bağlantı kurulmuştur. Paracelsus'a göre beşgen mikrokosmosu açıklar; Fisagor'a göre ise, mutluluk ve evrensel ahengin simgesidir. Beşgen ve bu geometrik işaret ile birlikte beş sayıyı bütünleme, birleşme, hareketin ataleti yenmesi, ona hakim olması anlamını taşır. Bazı inançlara

göre bir ile beş sembolu arasında büyük yakınlıklar mevcuttur.

Localarımızda kalfanın yaşının beş olması ve beş kollu yıldızın bu dereceyi aydınlatması ile ilgilenmek gerekir. Beş kollu yıldız yaratıcı sevgiyi, hayat dolu güzelliği remz eder ve kişiyi içine dönmeğe ve bu dönüş ile yücelmeye, yükselmeye, ülvileşmeye çağırır.

Beşkollu yıldızın birinci kolu açıklayıcıdır, her şeyin temelinde ahengin varlığını bildirir, ikinci kolu koruyucudur, sağlıklı bir ruhsal bünyenin elde edilmesini kolaylaştırır, 3 kol yol göstericidir, tefekkürümüzde beliren tezatların yok olmasına yardımcıdır. 4. kol kurtarıcıdır, halas ve necat yolunu açar. Son kol da birleştiricidir, tüm kişilerin birleşeceği ögeyi belirtir, birleşme yolunu gösterir, gerçekleştirir.

Kaostan Kosmos'a geçiş yaratıcı, nizamlayıcı bir kuvvetin devamlı şekilde etkisi, müdahalesi ile mümkünleşebilir. Kişi de Kaostan Kosmos'a geçişte yardımcıdır, etkileyicidir, beşkollu yıldız, beşgen ve beş sayı bu hususu dile getirir. Batıda Katedralleri inşa edenler bu ruh halelinin etkisi altında çalışmışlar ve beş kollu yıldız veya beşgen sembolunu muhtelif şekillerde belirtmekten kaçınmamışlardır. Beş sayı beşgen gibi yaşamı yürütme çabasında olan kişiyi açıklamış ve kişinin genel olarak Kosmosun kaosa dönüşünü engellediğini dile getirmiştir.

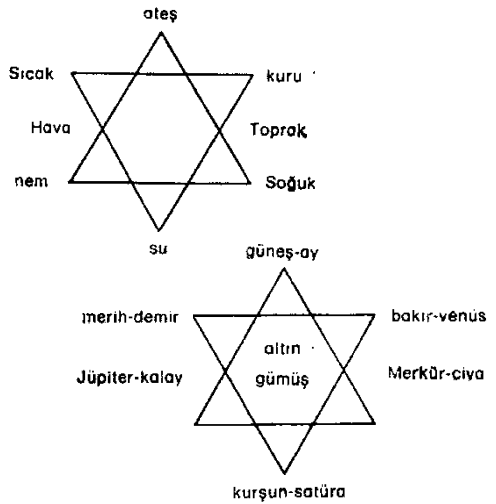
Altı

Altı sayı sembolu, ayrı sahalarda olgunlaşmış, bütünleşmiş, senteze irişmiş iki farklı görüşün, iki akımın karşılaşması ve bunların çarpışmadan, bir birini yok etmeden

yeni bir bütün teşkil etmesi ve yeni bir harmoninin, bir ahengin açıklığa kavuşmasını dile getirmektedir.

Genelde yaradıcı kudret ile yaratılan varlığın ahenk içinde bulunmaları altı sembolu ile ve geometrik şekil olarak Süleyman mührü çizilerek açıklığa kavuşturulmak istenmiştir.

Süleyman, mührü, açıklanması mümkün veya caiz olmayan ve ancak tekris ile belirtilmeye çalışılan gizli, hermetik görüşlerin toplumunu, gizli olan ve gizli kalması gereken hususları belirtmektedir. Uzun yüzyıllar boyu bu geometrik şekil üzerinde durulmuş ve farklı değerlendirilmelere gidilmiştir. Bu değerlendirilmelerin iki önemlisini şekil üzerinde belirtmekte yarar vardır.

Altı sayı yaradılış sayısıdır. Tevrat evrenin altı günde yaratıldığını açıklamıştır. Mukaddes kitabın bu beyanı altı enerji, altı devre, altı gün olarak da değerlendirilmiştir.

Altı sayının, iki kudretin iki kuvvetin bir arada bulunması şeklinde benimsenmiş olması sonucu, bunlardan birinin iyilik, diğerinin kötülük olabileceği, bu iki kuvvetten birisinin hakim olması halinde muvazenenin bozulabileceği, kötülük hakim olduğunda sembolun isyan anlamına geleceği açıklanmıştır. Yohanna'nın Vahy'inde 666 sayı kötülüğün simgesi olarak belirtilmiş ve Roma İmparatoru Neron'un 6. imparator olduğu da eklenmiştir. Ayrıca altı sayıda kötülük değil de, iyilik hakim olduğunda, mistik yön açıklanmış, Tanrı ile birleşme olanaklarının varlığına işaret edilmiş olduğu kabullenilmiştir.

Altı sayının ilk 3 sayısı prensip, düşünce anlamına geldiği, ikinci 3 sayının da tezahürat, gerçekleşme olarak değerlendirildiği ve altı sayının prensip ile tezahürat, düşünce ile gerçekleşme arasında aracı, mutavassıt rolunda olduğu da ileri sürülmüştür.

Altı sayı prensip ve prensibin aynada, suda aksini vurguladığını, erkek ile dişiyi, su ile ateşi ve bunların yok olmadan birleşimini dile getirmiştir.

Altı sayısı yaradılışı açıkladığı gibi, doğumu, doğum ile birlikte ölümü de belirtmektedir, ancak birleşme, çiftleşme, su ile toprağın bir araya gelmesi kadın ile erkeğin eşleşmesi, bolluğu, bereketi refahı da sağladığı kabul edilmiş ve altı sayı da tüm bu hususları açıklamıştır.

Yedi

Orta Asya Türklerinde yedi kozmik, evrensel, kutsal

bir sayı olarak değerlendirilmiş olduğu gibi, bir çok uygarlıklarda ve bir çok dinsel görüşlerde bu sayının önemli bir anlam taşıdığı görülmektedir.

Hindistan'da Budha doğar doğmaz dört istikamette yedişer adım atmıştır ve Budha'ya giden merdivenin de yedi basamağı vardır.

Tevrat Yaradılışın altı günde tamamlandığını ve yedinci günde ise Tanrı'nın istirahat ettiğini açıklamaktadır. Bu yedinci gün ibranî görüşlere göre bir ilahi gündür, kutsaldır, kişinin Tanrı'ya yaklaşmasını sağlar, Kişi haftanın son gününü Tanrı'ya dönük olarak yaşar, Tanrı'da huzura kavuşur, bu mübarek günde kişi ile Tanrı arasında andlaşma tazelenir ve kişi Tanrı'ya tabiyetini, kulluğunu bir kerre daha benimser ve tekrarlar.

İncillerde yedi sayının özelliğini dile getiren bir çok örnekler vardır bir kaç tanesini nakil etmekle yetinelim: İsa toplum ile temas halindedir, çevresinde bulunanlar onu 3 günden beri bir an dahi terk etmemiştirler. İsa bu kişileri evlerine aç göndermek istemez, havariyuna dönerek yanlarında kaç ekmeğin bulunduğunu sorar, aldı cevap yedi ekmektir. İsa bu yedi ekmekten toplumun doyacağı kadar ekmek çoğaltır. Aziz Yuhanna yazdığı Vahyi'de yedi sayı üzerinde ısrarlı durmak ta okuyucuyu bu sayı üzerinde düşünmeye itmektedir. Mason düşüncesi bakımından önemli bir hususa işaret etmek isteriz. Aziz Yohanna'nın Vayh'ında bir kitaptan bahis edilmektedir bu kitap kapalıdır ve yedi mühürle mühürlüdür. Locaya girerken masonun iki eli arasında kapalı bir kitabı taşıdığı benimsenir. Vayh'ta ki kitabın altı mührü birer birer açılır ve önemli bir olay olmaz, ancak yedinci mühür açılınca, olağanüstü olaylara

şahid olunur. Mühürler yok olup, kitabın içindeki bilgiye, sırra vukuf peyda edildiği kabulenilmektedir.

İslâm düşüncesinde Fatiha suresinin 7 ayetten ibaret olduğu, Kelime-i şehadet'de yedi sözcüğün bulunduğu açıklanmaktadır. İsmailiye tarikatında 7 imamın varlığı, Ashab-ı keyfin yedi kişiden ibaret olduğu, islam tefekküründe genel olarak yedi peygamberin Adem, Nuh, İbrahim, Musa, Davut, İsa ve Hz. Muhammed'in varlığı kabul edilmiş ve mütesavvuflar da Kuran'ın her kısmının 7 veya 70 anlam taşıdığını açıklamaktan kaçınmamışlardır.

Haftanın 7 gün, ay takviminin dört devreden ve her devrenin yedi gün oluşu, eski uygarlıklarda 7 seyyarenin, yedi gezegenin Merkür, Venüz, Mars, Jüpiter, Satürn, ay ve güneşle varlığı, madenlerinde yedi olarak benimsenmesi, müzik notalarının ve ebekuşağında ki renklerin yedi oluşu toplumları etkilemiştir.

Yukarda verilen örneklere şunları da eklemek mümkündür: Havrada bulunan şamdan yedi kolludur, Hz. Süleyman mabedinin inşası yedi yıl sürmüştür. Orta Çağda bir kişi Sorbonne'a sekizinci bir gezegenin varlığını ispatlayan bir yazı tevdi etmiş, Sorbonne alimleri bu tezin kabulunun mümkün olmadığını açıklamış ve neden olarak ta 7 gezegenin var olduğunu, bunun haftanın yedi gününe tekabül ettiğini, mukaddes şamdanın yedi kolu olduğunu, kişinin yüzünde yedi delik bulunduğunu, bu nedenler karşısında 8. bir gezegenin varlığının benimsenmesinin mümkün olamayacağını açıklamışlardır.

Yedi sayı sembolik açıdan genelde dört artı üç olarak değerlendirildiği gibi, kare ve karenin üstünde üçgen olarak da çizilmiştir. Bir çok ülkelerde yedinin ilk dört sayısı

diğer bir deyimle kare toprağımızı, dünyamızı açıklar, diğer üç sayı ise gökü belirtir. Kişi dikkata alındıkta, dört sayı karşılığı olan kare bedeni, üç sayı veya üçgen de ruhu belirtir; beden ile ruhun bir bütün teşkil ettiğinin vurgulanması istendiğinde, yedi sayı kullanılmıştır. Ayrıca karenin karşılığı olan ilk dört sayı adaleti, kuvveti, ihtiyatkârlığı, kanaatkârlığı açıkladığı ve bunları takip eden üç sayıda iman, umut ve sevgiyi belirttiği ileri sürülmüştür.

Yedi zaman ve mekânın tümünü açıkladığı gibi, harekette olan evrenin tümünün karşılığı olarak da kullanılmıştır, ayrıca bu sayı kâmil, yetkin kişiyi açıklamıştır.

Yedi üstün kişiyi remz ettiği gibi, doğa kuvvetleriyle ruhsal varlıkların birleşimi olarak da değerlendirilmiş, ancak bu sayının gizlemliği kişide endişeyi, kaygıyı dile getirmiş ve bu nedenle de ruhsal bunalımın karşılığı olarak kullanılmıştır.

Eski Mısır'da yedi sayısı ebedi yaşamı, ölümsüzlüğü ifade etmiştir. Bir çok Afrika kabilelerinde dört sayı kadınlığı, üç sayı da erkekliği ve bunların toplamı yedi sayı ise, kemali, olgunluğu, yetkinliği belirtmekte olduğu nakil edilmektedir.

Sekiz

Birbiri içinde çizilmiş iki kare veya iki haç olarak da belirtilen sekiz sayısı genelde evrensel ahengi, evrensel müvazeneyi açıklamıştır. Hindistan'da Şiva ilahesi 8 kolludur, tekerleğin de kol sayısının sekiz olduğu belirtilmekte, hatta önemle üzerinde durulan mandelalarda 8 resmin varlığı üzerinde dikkat çekilmektedir.

Sekiz sayısı bilhassa içiçe çizilmiş iki karyenin dış

hatları sekizgen olarak belirtildikte, bu şeklin kare ile daire arasında tavassut, aracılık rolünde olduğu kabul edilmiştir. Kare dünyamızı, daire ise gökü açıkladığından sekizgen ile gök ile dünya, kutsal âlemle kişi arasında bağlantı kurulduğu ileri sürülmüştür.

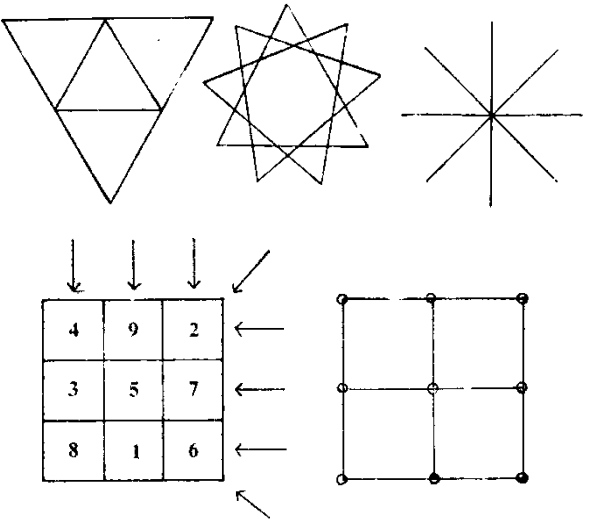
Sekiz sayısı tekerleğin 8 kolu ve bu kolların birleştiği merkezi de açıkladığı kabul edilerek merkezde var olan müvazeneyi ve adaleti dile getirmiştir.

Japonlar ülkelerini «Sekiz büyük ada» olarak adlandırmışlardır, ancak Japonya'da sekiz sayısı ile çokluk, çoğunluk açıklanmak istenmiş ve fakat çokluğun namütenahi anlamına gelemediği de ayrıca belirtilmiştir.

Ortadoğu ve batı düşüncesinde sekiz sayısı bir çok zaman ebedi, sonsuz olan geleceği açıklanmıştır. Şöyleki evren 6 günde, 6 sayı ile tamamlanmıştır. Tanrı yedinci gün istirahat etmiştir. Yedinci gün, diğer bir deyimle yedi ile kişi Tanrı'ya, kutsal âleme yaklaşma olanağını bulmuş ve bu yaklaşmayı gerçekleştirmiştir. Bu sonuç sağlanınca yediyi takip eden sekizinci gün ise, geleceğin sonsuz mutluluğunu, huzurunu, ahengini ve bu ortam içinde de ölümsüzlüğü belirtmiştir. Yediyi takip eden sekizinci gün dinsiz olanların mahkûmiyeti, cezalandırılması ve doğru yolda yürüyenlerin huzurlu yaşamlarını, ölümsüzlüğünü, yeniden dirilmeyi simgelemiştir. Kişinin yeniden dirilmesi gibi evrenin, kosmosun yeniden dirilmesini ve ikinci bir tufanın almayacağını müjdelemiştir.

Dokuz

Dokuz sayısı muhtelif geometrik şekillerle ifade edilmiştir. En önemlilerinini belirtelim :

Ayrıca bilhassa Çin'de ilk dokuz sayıyı kapsayan bir tablo üzerinde durmak gerekir. Bu tabloda sayılar ne istikamette toplanırsa toplansın; daima 15 sayı elde edilmektedir. Ayrıca ortada bulunan 5 sayı yok edilir ve yine sayılar toplanacak olursa, daima 10 sayı sağlanmaktadır.

Dokuz sayı üç çarpı üç olarak değerlendirildiği gibi, bu sayının sekiz artı bir olarak ta özel anlam taşıdığı belirtilmektedir. Doğumun 9. ayda gerçekleştiği toplumları etkilemiştir.

Ortaçağ'da Paris'te inşa edilen Notre Dame klisesinin ana kapısının tam üstünde bir kabartma mevcuttur. Ka-

bartmada bir kişi oturmaktadır bir elinde kapalı ve açık iki kitap, diğer elinde bir asa vardır, bu kişinin göğüsüne 9 basamaklı bir merdiven dayanmaktadır. 700 yıl önce mason kardeşlerimiz klisenin kapısına 9 basamaklı bir merdiven resim etmekle önemli olduğunu kabullendikleri ve topluma açık bir şekilde belirtmekten belki kaçındıkları bir konuyu gelecek nesillere açıklamak istemişlerdir. [11]

Bir astek kralı 9 katli bir mabet inşa ettirir, mabedin her katı 9 katlı olduğu benimsenen göğün bir katına karşılıktır. Asteklerin inancına göre ölümden sonra ruhun da ebedi istirahata kavuşabilmesi için 9 merhaleden geçmesi zorunludur. Astekler ayrıca karanlık âlemlerin, diğer bir deyimle cehennemin, 9 vadiden ibaret olduğunu kabullenmekte idiler. Dante meşhur eseri Divina Comedia'sını kaleme aldığı zaman 9 katlı olan cehennemi canlandırmıştır.

Muhtelif ülkelerde söylenen masallarda 9 ile ve dokuzun tekrarı 999 ve 999999 gibi sayılarla sonsuzluk, hududsuzluk açıklanmak istenmiştir.

Bir çok toplumlar gök, yer ve cehennem veya onun yerine gelmekte olan ölülerin bulundukları mahal olarak üçlü bir yaradılışın varlığını benimsemişler ve bunların her birini bir üçgen ile açıklamayı uygun görmüşlerdir, 9 sayı da bu nedenle özel bir anlam taşımıştır.

Homerus'un şiirlerinde 9 sayı dikkati çekmektedir. Demeter kızı Persephone'yi 9 gün aramıştır. Letô 9 gün, 9 gece iztirap çektikten sonra ancak doğurabilmiştir. Zeus 9 gece aşk ettikten sonra 9 çocuk, 9 musa dünyaya gelmiş-

---

[11] **Bu kabartma hakkında ek bilgi için bak R. Atabek, Ortaçağ taş yontanlarının bir mesajı, Mimar Sinan Dergisi 1979, s. 29.**

tir, bu 9 çocuk da şöyle adlandırılmıştır. Klio (tarih), Euterpe (müzik), Thalia (Komedia), Malpomene (Trajedya), Terpsikhore (dans), Erato (hüzünlü şarkız), Pohymnia (şiir), Urania (astronomi), Kalliope (Belagat). [12]

Dokuz sayı bir çok yerde kemalin kemali, nizamın nizamı, vahdetin vahdeti olarak değerlendirilmiştir. Bir çok zaman da göğün simgesi olduğu gibi, cehennemi de açıklamıştır.

Dokuz sayısı kozmik dayanışmayı ifade etmiştir. Ayrıca bu sayı kişiliğin evrensel sevgide gayıp olması anlamına gelmiş ve tasavvuf açısından mutlak huzura kavuşmayı sağlayan son merhale olarak değerlendirilmiştir. Mason düşüncesinde insanlığın ebedi olduğunu dile getirmiştir.

Ayrıca dokuz hem bir sondur, hem de bu sonu takip eden farklı bir satıhta gerçekleşmek üzere bir başlangıç olarak da değerlendirilmektedir. Diğer bir değimle ölümdür ve hem de ölümü takip eden başka bir âlemde doğumu ifade etmiştir, bir devrenin son bulduğunu ve bu nedenle de bir bütünlüğü açıklamıştır.

Dokuz, kişinin vahdete doğru gittiğini remz eder, Isa günün üçüncü saatında çarmaha gerilmiş, altıncı saatta sonsuz iztiraba maruz kalmış ve dokuzuncu saatta da ölmüştür. Ancak İsa yeniden dirilmek üzere dokuzuncu saatta gözlerini bu dünyaya kapamış, dirilmek üzere ölmüştür.

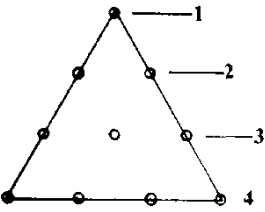
On

On sayı Fisagor'un görüş ve inançlarına saygılı olan-

[12] **Bazı musaların anlamında farklı görüşler de mevcuttur.**

lar tarafından Tetraktys olarak adlandırılmış ve sayıların en kutsalı olarak benimsenmiştir, o kadarki yeni tekris edilen Tetraktys üzerine yemin ettirilirdi. Ebedi olan doğanın kökeni ve menşeini belirten Tetraktys Fisagor ekolu için hareketin tümünü de açıklar. Tüm varlıkların O'ndan geldiğini ve O'na geri döneceğini 10 sayı belirtir.

On sayı bir artı iki, artı üç, artı dört olarak genelde değerlendirilmektedir ve bir çok zaman her çizgisi dört noktanın birleşimini sağlayan bir üçgen olarak resim edilir ve ayrıca üçgen içinde bir nokta bulunur. Üçgenin en üst noktası bir sayının karşılığıdır ve tüm varlıkların prensibi, ilkesini, tezahür etmeyen varlıkların da tümünü, ilâhi kudreti açıklar. İki sayı diğer bir deyimle üçgenin alt iki noktası ilk tezahüratın, ilk çiftin, Havva ile Adem'in, gök ve toprağın, nur ve karanlığın, yin ve yang'ın karşılığıdır, tezatlar âlemini belirtir ve her bir varlığın içinde ikiye bölünme yeteneğini açıklar, üç sayı, üçgenin üçüncü sathı olup ölümlü dünyamızın üçlü oluşunu, gök, yer ve ölümle varılan yeraltını, ayrıca kişinin yaşamı süresince bağlı bulunduğu bedenini, düşünme kudretini diğer bir deyimle akıl ve zekasını ve kutsal âleme yükselme ceht ve gayretini diğer bir deyimle hikmeti dile getirir. Son dört sayı da üçgenin son sathının karşılığı olup dünyamızı, Kosmosu açıklar, dünyamız da dört elemandan ibarettir : su, ateş, hava ve toprak.

On sayı, 1 + 2 + 3 + 4 olarak değerlendirilip yaradılış ve yaradılmamış olan evrenin tümünü teşkil eder. Fisagor mektep mensuplarının bu derece soyut bir yemin et-

meleri, inançlarını dogma dışı bu kadar bilinçli olarak ve ölçüye bu kadar önem vererek açıklamaya gitmeleri ve bu açıklamayı sayılarla belirtmeleri ilginçtir ve sayı sembolizminin düşünen kişiler üzerinde yüzyıllar boyunca etkili olmasının nedenini kısmen olsun açıklar .

Yukarıda resim edilen üçgenin şeklini değiştirmemek üzere ortada bulunan noktayı silerek, dokuz sayı sağlanır ve bu suretle gerek geometrik şekil, gerekse 9 sayı ile kutsala yaklaşma azmi açıklanmış olur. Bu sayı ile, bu işlemle kutsal âlemin kapı eşiğinde bulunulduğu belirtilir, ancak kutsal âlemle birleşmenin tüm olarak gerçekleşmediği de bu suretle vurgulanır.

On sayı beş artı beş olarak da değerlendirilir ve yaşam ile ölüm ve bunların ikisinin devamlı olarak bir arada var olduğu bu suretle açıklığa kavuşturulur.

On sayı 5 + 5 olarak ayrıca Tanrı emirlerini de açıklamış bulunmaktadır. Sinai Dağından inen Musa Tanrı'nın 10 emrini toplumuna getirmiştir. Bu 10 emir iki levha üzerine yazılmıştır. Batı uygarlıklarının tümü bu 10 emrin etkisinde kalmış ve halen büyük ilgi toplayan insan hakları olarak adlandırılan düşünce sistemi beheri 5 emri ihtiva eden iki levhaya dayanmaktadır. 10 sayı ilahi emirlerin tümünü sembolize etmiştir.

Bazı toplumlarda on sayı 6 + 4 olarak da değerlendirilmiştir ve bolluğu, bereketi açıklamıştır. Bu toplumlarda gerek 6, gerekse 4 sayı uğurlu, hayırlı, faydalı sayılar olup, bunların toplamı ferahı, zenginliği, varlığı, doğanın ikramını açıklamıştır.

Sonuç

Neolitik devirden bu yana, tarih boyunca dinsel inanç toplumları yönetti, kişilerin yaşantılarını, düşüncelerini özlü bir şekilde etkiledi. XIX. yüzyılda bilhassa Marx ve Nietzsche'nin açıklamaları sonucu dinsel inanç özlü bir şekilde zedelendi, o kadar ki tanınmış bir cerrah «ruhu bisturimin ucunda bulamadım» sözcüklerini yazabildi.

XX. yüzyılda astronomi, fizik, kimya, biolojide olağanüstü ilerlemeler kayıd edildi ve kosmosta ve tüm canlılarda bir nizamın varlığı ilgiyi çekti, bu nizamın, bu ahengin bir tesadüf eseri olamayacağı ilkesi geçerlilik kazandı.

XX. yüzyılın ikinci yarısında dinsel konulara, kosmosu nizamlayan ilahi varlığa karşı ilgi artı ve kişinin, muhtemelen yaradılışı icabı veya tarih boyunca inkişafının sonucu, yücelme temayülü, dileği üzerinde ısrarla duruldu ve geçmiş devirlerde kişinin yücelmesini gerçekleştirmek için kullandıkları metotlar, usuller ve ana fikirler yeniden tetkik konusu oldu ve eskiye nazaran kısmen farklı bir şekilde ve modern ilmin getirdiği yenilikler göz önünde bulundurularak değerlendirmeler yapıldı. Sayı sembolizmiyle ilgili araştırmalar bu akım içinde yer aldı.

Uzun yüzyıllar boyunca bir çok düşünür duyduğu, hislendiği, sezdiği ve tam bir açıklıkla belki belirtmekte zahmet çektiği gerçeği, soyut bir şekilde dile getirmek için sayıları kullanmıştır. Bu çalışmalar, bu çabalar sonucu bir sayı sembolizmi vücut bulmuştur. Bu yol da kişinin yücelmesine yardımcı olmuştur. Büyük bir ihtimalle bu yol, bu gün dahi, bazı kişilerin ruhsal yönden ilerlemesine yardımcı olabilir. Her halde her birimizi düşünmeye yönelteceğinden şüphe edilemez. Soyuk konular üzerinde düşünme

bir çok zaman ufkumuzu açar, aydınlanmamızı kolaylaştırır. Yeterki akıl ve hikmet rehberimiz olsun. Yücelme, modern düşünce içinde ve ilmin yeni buluşları ışığı altında gerçekleşmelidir. Bu sahada sayı sembolizmi uzun yüzyıllardan bize intikal eden en ilginç bir yol olarak gözükmektedir. Ancak Conficius'in bir açıklaması hiç bir zaman unutulmamalı : bildiğini bil, bilmediğini çok iyi bil.